תנ״ך · ראשונים · רש״י · כתובים

רש"י על שיר השירים

רש״י

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

רש"י על שיר השירים

רש״י

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רשי-על-שיר-השירים/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
פסוק א 5
פסוק ב 6
פסוק ג 6
פסוק ד 6
פסוק ה 7
פסוק ו 7
פסוק ז 7
פסוק ח 8
פסוק ט 8
פסוק י 8
פסוק יא 8
פסוק יב 9
פסוק יג 9
פסוק יד 9
פסוק טו 9
פסוק טז 9
פסוק יז 10
פרק ב 10
פסוק א 10
פסוק ב 10
פסוק ג 10
פסוק ד 10
פסוק ה 11
פסוק ו 11
פסוק ז 11
פסוק ח 11
פסוק ט 11
פסוק י 12
פסוק יא 12
פסוק יב 12
פסוק יג 12
פסוק יד 13
פסוק טו 13
פסוק טז 14
פסוק יז 14
פרק ג 14
פסוק א 14
פסוק ב 14
פסוק ג 14
פסוק ד 14
פסוק ה 15
פסוק ו 15
פסוק ז 15
פסוק ח 15
פסוק ט 15
פסוק י 15
פסוק יא 16
פרק ד 16
פסוק א 16
פסוק ב 17
פסוק ג 17
פסוק ד 18
פסוק ה 18
פסוק ו 18
פסוק ח 19
פסוק ט 19
פסוק י 19
פסוק יא 19
פסוק יב 20
פסוק יג 20
פסוק טו 20

פסוק טז 20
פרק ה 20
פסוק א 20
פסוק ב 21
פסוק ג 21
פסוק ד 21
פסוק ה 22
פסוק ו 22
פסוק ז 22
פסוק ח 23
פסוק ט 23
פסוק י 23
פסוק יא 23
פסוק יב 24
פסוק יג 24
פסוק יד 24
פסוק טו 24
פסוק טז 24
פרק ו 26
פסוק א 26
פסוק ב 26
פסוק ג 27
פסוק ד 27
פסוק ה 27
פסוק ו 27
פסוק ח 28
פסוק ט 28
פסוק י 28
פסוק יא 28
פסוק יב 29
פרק ז 29
פסוק א 29
פסוק ב 29
פסוק ג 30
פסוק ד 30
פסוק ה 30
פסוק ו 31
פסוק ז 31
פסוק ח 31
פסוק ט 31
פסוק י 32
פסוק יב 32
פסוק יג 32
פסוק יד 32
פרק ח 33
פסוק א 33
פסוק ב 33
פסוק ג 33
פסוק ד 33
פסוק ה 33
פסוק ו 33
פסוק ז 34
פסוק ח 34
פסוק ט 34
פסוק י 35
פסוק יא 35
פסוק יב 35
פסוק יג 35
פסוק יד 36

פרק א

פסוק א

אחת דיבר אלהים, שתים זו שמעתי (תהלים סב יב). מקרא אחד יוצא לכמה טעמים, וסוף דבר אין לך מקרא יוצא מידי פשוטו ומשמעו. ואף על פי שדיברו הנביאים דבריהם בדוגמא, צריך ליישב הדוגמא על אופניה ועל סדרה, כמו שהמקראות סדורים זה אחר זה.

וראיתי לספר הזה כמה מדרשי אגדה: יש סודרים כל הספר הזה במדרש אחד; ויש מפוזרים בכמה מדרשי אגדה מקראות לבדם, ואינם מתיישבים על לשון המקרא וסדר המקראות. ואמרתי בלבי לתפוש משמעות המקרא ליישב ביאורם על סדרם, והמדרשות מרבותינו אקבעם מדרש ומדרש, איש איש במקומו.

ואומר אני, שראה שלמה ברוח הקודש שעתידין ישראל לגלות גולה אחר גולה, חורבן אחר חורבן, ולהתאונן בגלות זה על כבודם הראשון, ולזכור חיבה ראשונה אשר היו סגולה לו מכל העמים לאמר (הושע ב ז) אלכה ואשובה אל אישי הראשון כי טוב לי אז מעתה, ויזכרו את חסדיו ואת מעלם אשר מעלו, ואת הטובות אשר אמר לתת להם באחרית הימים. ויסד הספר הזה ברוח הקודש, בלשון אשה צרורה אלמנות חיות, משתוקקת על בעלה, מתרפקת על דודה, מזכרת אהבת נעוריה אליו, ומודה על פשעה. אף דודה, צר לו בצרתה, ומזכיר חסדי נעוריה ונוי יופיה וכשרון פעליה, בהם נקשר עימה באהבה עזה, להודיעה כי לא מלבו ענה, ולא שילוחיה שילוחין, כי עוד היא אשתו והוא אישה, והוא עתיד לשוב אליה.

שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לִשְׁלֹמֹה. שָׁנוּ רַבּוֹתֵינוּ: "כָּל שְׁלֹמֹה (דְּקֻשְׁיָה לְהֶם לָמָּה לֹא מִיַּחֲסוֹ אַחַר אָבִיו כְּמוֹ בְּמִשְׁלֵי וְקֹהֶלֶת) הָאֲמוּרִים בְּשִׁיר הַשִּׁירִים קֹדֶשׁ, מֶלֶךְ שֶׁהַשָּׁלוֹם שֶׁלּוֹ". שִׁיר שֶׁהוּא עַל כָּל הַשִּׁירִים, אֲשֶׁר נֶאֱמַר לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֵאֵת עַדָתוֹ וְעַמּוֹ, כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: "לֹא הָיָה הָעוֹלָם כְּדַאי כַּיּוֹם שֶׁנִּתַּן בּוֹ שִׁיר הַשִּׁירִים לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּל הַכְּתוּבִים קֹדֶשׁ וְשִׁיר הַשִּׁירִים קֹדֶשׁ קָדָשִׁים". אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: "לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְמֶלֶךְ שֶׁנָּטַל סְאָה חִטִּים וּנְתָנָהּ לְנַחְתּוֹם. אָמַר לוֹ: 'הוֹצֵא לִי כָּךְ וְכָךְ סֹלֶת, כָּךְ וְכָךְ סֵבִין, כָּךְ וְכָךְ מֶרְסָן, וְסָלִיתָ לִי מִתּוֹכָהּ גְּלֶסְקְיָא אַחַת, מְנֻפָּה וּמְעֻלֶּה'. כָּךְ, כָּל הַכְּתוּבִים קֹדֶשׁ, וְשִׁיר הַשִּׁירִים קֹדֶשׁ קָדָשִׁים, שֶׁכֻּלּוֹ יִרְאַת שָׁמַיִם וְקִבּוּל עֹל מַלְכוּתוֹ":

פסוק ב

יִשָּׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ. זֶה הַשִּׁיר אוֹמֶרֶת בְּפִיהָ בְּגָלוּתָהּ וּבְאַלְמְנוּתָהּ: "מִי יִתֵּן וְיִשָּׁקֵנִי הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ כְּמוֹ מֵאָז, לְפִי שֶׁיֵּשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנּוֹשְׁקִין עַל גַּב הַיָּד וְעַל הַכָּתֵף, אַךְ אֲנִי מִתְאַוָּה וְשׁוֹקֶקֶת לְהִיוֹתוֹ נוֹהֵג עִמִּי כְּמִנְהָג הָרִאשׁוֹן, כְּחָתָן אֶל כַּלָּה, פֶּה אֶל פֶּה":

כִּי טוֹבִים. לִי דוֹדֶיךָ מִכָּל מִשְׁתֵּה יַיִן וּמִכָּל עֹנֶג וְשִׂמְחָה. וְלָשׁוֹן עִבְרִי הוּא לִהְיוֹת כָּל סְעֻדַּת עֹנֶג וְשִׂמְחָה נִקְרֵאת עַל שֵׁם הַיַּיִן, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר "אֶל בֵּית מִשְׁתֵּה הַיַּיִן", "בַּשִּׁיר לֹא יִשְׁתּוּ יַיִן", "וְהָיָה כִנּוֹר וְנֵבֶל תֹּף וְחָלִיל וָיַיִן מִשְׁתֵּיהֶם". זֶהוּ בְּאוּר מַשְׂמָעוֹ. וְנֶאֱמַר דְּגָמָא שֶׁלּוֹ עַל שֵׁם שֶׁנִּתַּן לָהֶם תּוֹרָתוֹ וְדִבֵּר עִמָּהֶם פָּנִים אֶל פָּנִים. וְאוֹתָם דּוֹדִים עוֹדָם עֲרֵבִים עֲלֵיהֶם מִכָּל שֶׁעָשׂוּעַ. וּמֵבְטָחִים מֵאִתּוֹ לְהוֹפִיעַ עוֹד עֲלֵיהֶם לְבָאֵר לָהֶם סוֹד טָעֲמֵיהּ וּמִסְתַּר צְפוּנוֹתֶיהָ, וּמְחַלִּים פָּנָיו לְקַיֵּם דְּבָרוֹ. וְזֶהוּ: "יִשָּׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ":

פסוק ג

לְרֵיחַ שְׁמָנֶיךָ טוֹבִים. שֵׁם טוֹב נִקְרָא עַל שֵׁם 'שֶׁמֶן טוֹב':

לְרֵיחַ שְׁמָנֶיךָ טוֹבִים. שֶׁהֵרִיחוּ בָהֶם אַפְסֵי אָרֶץ אֲשֶׁר שָׁמְעוּ שִׁמְעֲךָ הַטּוֹב בַּעֲשׂוֹתְךָ נוֹרָאוֹת בְּמִצְרַיִם:

שֶׁמֶן תּוּרַק. נִקְרָא שִׁמְךָ, לִהְיוֹת נֶאֱמַר עָלֶיךָ, "אַתָּה שֶׁמֶן אֲשֶׁר תּוּרַק תָּמִיד לִהְיוֹת רֵיחַ עֵרֶב שֶׁלְּךָ יוֹצֵא לְמֶרְחוֹק", שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ שֶׁמֶן עֵרֶב, בְּכָל עֵת שֶׁהוּא בִּצְלוֹחִית חֲתוּמָה, אֵין רֵיחוֹ נוֹדֵף, פּוֹתְחָהּ וּמֵרִיק שַׁמְנָהּ לִכְלִי אַחֵר, רֵיחוֹ נוֹדֵף:

עַל כֵּן עֲלָמוֹת אֲהֵבוּךָ. בָּא יִתְרוֹ לְקוֹל הַשְׁמוּעָה וְנִתְגַּיֵּר. אַף רָחָב הַזּוֹנָה אָמְרָה "כִּי שָׁמַעְנוּ אֵת אֲשֶׁר הוֹבִישׁ וגו'", וְעַל יְדֵי כֵן "כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם וגו'":

עֲלָמוֹת. בְּתוּלוֹת, לְפִי שֶׁהַדִּבּוּר דִּמָּהוּ לְבָחוּר שֶׁאֲהוּבָתוֹ מְחַבַּבְתּוֹ. וּלְפִי הַדֶּגֶמָא: הָ"עֲלָמוֹת" הֵן הָאֵמוֹת:

פסוק ד

מָשְׁכֵנִי אַחֲרֶיךָ נָרוּצָה. אֲנִי שָׁמַעְתִּי מִשְׁלוּחֵיךָ רֶמֶז שֶׁאָמַרְתָּ לְמָשְׁכֵנִי, וַאֲנִי אָמַרְתִּי, "אַחֲרֶיךָ נָרוּצָה" לִהְיוֹת לְךָ לְאִשָּׁה:

הֱבִיאַנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרָיו. וְגַם הַיּוֹם הַזֶּה, עוֹדֶנָּה לִי גִילָה וְשִׂמְחָה אֲשֶׁר נִדְבַּקְתִּי בָךְ:

נַזְכִּירָה דֹדֶיךָ. גַּם הַיּוֹם בְּאַלְמְנוּת חַיּוּת, תָּמִיד אַזְכִּיר דּוֹדֶיךָ הָרִאשׁוֹנִים מִכָּל מִשְׁתֵּה עֹנֶג וְשִׂמְחָה:

מֵישָׁרִים אֲהֵבוּךָ. אַהֲבָה עַזָּה, אַהֲבַת מִישׁוֹר בְּלִי עֲקִיבָה וּרְכָסִים (לְשׁוֹן פָּסוּק "וְהָיָה הֶעָקֹב לְמִישׁוֹר וְהָרְכָסִים לְבִקְעָה"). אֲשֶׁר 'אֲהֵבוּךָ' אֲנִי וַאֲבוֹתַי בְּאוֹתָן הַיָּמִים. זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ לְפִי עִנְיָנוֹ. וּלְפִי דֶּגֶמְתּוֹ, הֵם מַזְכִּירִים לְפָנָיו חֶסֶד נְעוּרִים, אַהֲבַת כְּלוּלוֹת, לָכֵן אַחֲרָיו בַּמִּדְבָּר,

אֶרֶץ צִיָּה וְצַלְמָוֶת, וְגַם צֵדָה לֹא עָשׂוּ לָהֶם, וְהֶאֱמִינוּ בוֹ וּבִשְׁלוּחוֹ, וְלֹא אָמְרוּ: "הֵיאַךְ נֵצֵא לַמִּדְבָּר, לֹא מָקוֹם זֶרַע וּמְזוֹנוֹת"? וְהָלְכוּ אַחֲרָיו, וְהוּא הֵבִיאָם לְתוֹךְ חַדְרֵי הֶקֵף עֲנָנָיו. בְּזוּ, עוֹדָם הַיּוֹם גָּלִים וּשְׂמֵחִים בּוֹ אַף לִפְּי עָנְיָם וְצָרָתָם, וּמִשְׁתַּעְשְׁעִים בַּתּוֹרָה, וְשָׁם מַזְכִּירִים דּוֹדָיו מִיַּיִן וּמִישׁוֹר אַהֲבָתָם אוֹתוֹ:

פסוק ה

שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה וגו'. אַתֶּם רַעְיוֹתַי, אַל אֵקַל בְּעֵינֵיכֶם אַף אִם עֲזָבַנִי אִישִׁי מִפְּנֵי שַׁחֲרוּת שֶׁבִּי, כִּי שְׁחוֹרָה אֲנִי עַל יְדֵי שְׁזִיפַת הַשֶּׁמֶשׁ, וְנָאוָה אֲנִי בְּחִתּוּךְ אֵבָרִים נָאִים. אִם אֲנִי שְׁחוֹרָה כְּאָהֳלֵי קֵדָר הַמַּשְׁחִירִים מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים, שֶׁהֵם פְּרוּסִים תָּמִיד בַּמִּדְבָּרוֹת, קַלָּה אֲנִי לְהִתְכַּבֵּס לִהְיוֹת כִּירִיעוֹת שְׁלֹמֹה. דִּגְמָא הִיא זוּ: אוֹמֶרֶת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לָאֻמּוֹת: "שְׁחוֹרָה אֲנִי בְּמַעֲשַׂי וְנָאָה אֲנִי בְּמַעֲשֶׂה אָבוֹתַי, וְאַף בְּמַעֲשַׂי, יֵשׁ מֵהֶם נָאִים, אִם יֵשׁ בִּי עָוֹן הָעֶגֶל, יֵשׁ בִּי כְּנֶגְדּוֹ זְכוּת קַבָּלַת הַתּוֹרָה". וְקוֹרֵא לָאֻמּוֹת "בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם" עַל שֵׁם שֶׁהִיא עֲתִידָה לַעֲשׂוֹת מֶטְרוֹפּוֹלִין לְכֻלָּן, כְּמוֹ שֶׁנִּבָּא יְחֶזְקֵאל "וְנָתַתִּי אֶתְהֶן לָךְ לְבָנוֹת", כְּמוֹ "עֶקְרוֹן וּבְנוֹתֶיהָ":

פסוק ו

אַל תִּרְאֻנִי. אַל תִּסְתַּכְּלוּ בִּי לְבִזָּיוֹן כְּמוֹ "כִּי רָאוּ בַּאֲרוֹן ה'":

שֶׁאֲנִי שְׁחַרְחֹרֶת. לְפִי שֶׁאֵין שַׁחֲרוּתִי וְכִעוּרִי מִמְּעֵי אִמִּי, אֶלָּא עַל יְדֵי שְׁזִיפַת הַשֶּׁמֶשׁ, שֶׁאוֹתוֹ שַׁחֲרוּת נוֹחַ לְהִתְלַבֵּן כְּשֶׁיַּעֲמֹד בַּצֵּל:

בְּנֵי אִמִּי נִחֲרוּ בִי. הֵם בְּנֵי מִצְרַיִם שֶׁגִּדַּלְתִּי בָהֶם, וְעָלוּ עִמִּי בְּעֶרֶב רַב, הֵם נִחֲרוּ בִי בַּהֲסָתָתָם וּפִתּוּיָם עַד שֶׁשָּׁמוּנִי,

נֹטֵרָה אֶת הַכְּרָמִים. וְשָׁם שְׁזָפַתְנִי הַשֶּׁמֶשׁ וְהֶשְׁחַרְתִּי, כְּלוֹמַר: נָתְנוּנִי עוֹבֶדֶת אֱלֹהִים אֲחֵרִים, וְכַרְמִי שֶׁהָיָה שֶׁלִּי מֵאֲבוֹתַי, לֹא נָטָרְתִּי. מָצִינוּ פַּרְנָסִים נִקְרָאִים בַּמִּקְרָא בִּלְשׁוֹן "כְּרָמִים", שֶׁנֶּאֱמַר "וְנָתַתִּי לָהּ אֶת כְּרָמֶיהָ מִשָּׁם" וּמְתַרְגְּמִינַן: "וַאֲמַנֵּי לָהּ יַת פַּרְנָסָהָא", וְכֵן "לֹא יִפְנֶה דֶּרֶךְ כְּרָמִים":

פסוק ז

הַגִּידָה לִּי שֶׁאֲהֵבָה נַפְשִׁי. עַכְשָׁיו רוּחַ הַקֹּדֶשׁ חוֹזֶר וּמְדַמֶּה אוֹתָהּ לְצֹאן הַחֲבִיבָה עַל הָרוֹעֶה. אוֹמֶרֶת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְפָנָיו כְּאִשָּׁה לְבַעְלָהּ: "הַגִּידָה לִּי שֶׁאֲהֵבָה נַפְשִׁי אֵיכָה תִּרְעֶה צֹאנְךָ בֵּין הַזְּאֵבִים הַלָּלוּ אֲשֶׁר הֵם בְּתוֹכָם, וְאֵיכָה תַּרְבִּיצֵם בַּצָּהֳרָיִם" בַּגְּלוּת הַזֶּה, שֶׁהִיא עֵת צָרָה לָהֶם כַּצָּהֳרַיִם שֶׁהִיא עֵת צָרָה לַצֹּאן"?

שַׁלָּמָה אֶהְיֶה כְּעֹטִיָּה. "וְאִם תֹּאמַר: "מָה אִכְפַּת לָךְ"? אֵין זֶה כְּבוֹדֵךְ שֶׁאֶהְיֶה כַּאֲבֵלָה עוֹטָה עַל שְׂפָה, בּוֹכִיָּה עַל צֹאנִי":

עַל עָדְרֵי חֲבֵרֶיךָ. אֵצֶל עֲדָרֵי שְׁאָר הָרוֹעִים שֶׁהֵם רוֹעִים צֹאן כְּמוֹתְךָ, כְּלוֹמַר: בֵּין גְּדוּדֵי הָאֻמּוֹת הַסְּמוּכִים עַל אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְיֵשׁ לָהֶם מְלָכִים וְשָׂרִים מַנְהִיגִים אוֹתָם:

פסוק ח

אִם לֹא תֵדְעִי לָךְ. זוּ הִיא תְּשׁוּבַת הָרוֹעֶה: "אִם לֹא תֵּדְעִי לָךְ לְהֵיכָן תֵּלְכִי לִרְעוֹת צֹאנֵךְ, אַתְּ הַיָּפָה בַּנָּשִׁים, שֶׁחָדַל הָרוֹעֶה מִלְּהַנְהִיג אוֹתָם:

צְאִי לָךְ בְּעִקְבֵי הַצֹּאן. הִסְתַּכְּלִי בִּפְסִיעוֹת דֶּרֶךְ שֶׁהָלְכוּ הַצֹּאן, וְהָעֲקֵבִים נִכָּרִים, טראצי"ט בְּלַע"ז, וְכֵן הַרְבֵּה בַּמִּקְרָא, "וְעִקְּבוֹתֶיךָ לֹא נוֹדָעוּ", "נֶחְמְסוּ עֲקֵבָיךְ", "וְהוּא יָגֵד עֵקֶב", יָשׁוּב עַל עֲקֵבָיו. וְאוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ לֵכִי: וּרְעִי אֶת גְּדִיּוֹתַיִךְ

עַל מִשְׁכְּנוֹת הָרֹעִים. בֵּין מִשְׁכְּנוֹת שְׁאָר הָרוֹעִים שֶׁאַתְּ אֶצְלָם. וְזֶה הַדִּגְמָא: אִם לֹא תֵּדְעִי לָךְ, כְּנֶסְתִּי וְעָדַתִי, הַיָּפָה בַּנָּשִׁים, בִּשְׁאָר אֻמּוֹת, אֵיכָה תִּרְעִי וְתִנָּצְלִי מִיַּד הַמְּצִיקִים לָךְ לִהְיוֹת בֵּינֵיהֶם וְלֹא יֹאבְדוּ בָּנַיִךְ, הִתְבּוֹנְנִי בְּדַרְכֵי אֲבוֹתַיִךְ הָרִאשׁוֹנִים שֶׁקִּבְּלוּ תּוֹרָתִי וְשָׁמְרוּ מִשְׁמַרְתִּי וּמִצְוֹתַי, וּלְכִי בְּדַרְכֵיהֶם. וְאַף בִּשְׁכַר זֹאת תִּרְעִי גְּדִיּוֹתַיִךְ אֵצֶל שָׂרֵי הָאֻמּוֹת. וְכֵן אָמַר יִרְמְיָה "הַצִּיבִי לָךְ צִיֻּנִים. . . שִׁתִּי לִבֵּךְ לַמְּסִלָּה וגו'":

פסוק ט

לְסֻסָתִי בְּרִכְבֵי פַּרְעֹה דִּמִּיתִיךְ רַעְיָתִי. למ"ד זוֹ כְּמוֹ למ"ד "לְקוֹל תְּתּוֹ הֲמוֹן מַיִם" וּכְמוֹ למ"ד "לְרֵיחַ שְׁמָנֶיךָ". לִקְבוּצַת סוּסִים הַרְבֵּה שֶׁאֲסַפְתִּי מַחֲנוֹתַי לָצֵאת לִקְרָאתֵךְ בְּרִכְבֵי פַּרְעֹה לְהוֹשִׁיעֵךְ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "דָּרַכְתָּ בַיָּם סוּסֶיךָ", סוּסִים הַרְבֵּה. שָׁם 'דִּמִּיתִיךְ רַעְיָתִי', שִׁתַּקְתִּיךְ מִצַּעֲקָתֵךְ, שֶׁנֶּאֱמַר "וְאַתֶּם תַּחֲרִשׁוּן". זֹאת רָאִיתִי בְּסִפְרֵי אַגָּדָה. דָּבָר אַחֵר: **דִּמִּיתִיךְ רַעְיָתִי**. שָׁם הֶרְאֵיתִי לַכֹּל שֶׁרַעְיָתִי אַתְּ:

לְסֻסָתִי. קִבּוּצַת סוּסִים וּבִלְשׁוֹן לַעַ"ז קבלייש"א:

דִּמִּיתִיךְ. אדישמא"י בְּלַעַ"ז כְּמוֹ "אוֹתִי דִּמּוּ לַהֲרֹג", כִּי שָׁם קִשַּׁטְתִּיךְ בְּקִשּׁוּטִים נָאִים:

פסוק י

נָאווּ לְחָיַיִךְ בַּתּוֹרִים. שׁוּרוֹת נְזָמֵי אֹזֶן וּמִצְחַת זָהָב:

צַוָּארַךְ בַּחֲרוּזִים. עֲנָקֵי זָהָב וּמַרְגָּלִיּוֹת חֲרוּזוֹת בִּפְתִילֵי זָהָב שֶׁל בִּזַּת הַיָּם:

פסוק יא

תּוֹרֵי זָהָב נַעֲשֶׂה לָךְ. נִמְלַכְנוּ אֲנִי וּבֵית דִּינִי לְפָנַי בֹּא פַרְעֹה, שֶׁאֹשִׁיאֶנּוּ וַאֲחַזֵּק אֶת לִבּוֹ לִרְדֹּף אַחֲרֵיךְ עִם כָּל שֶׁבַח גִּנְזֵי אוֹצְרוֹתָיו, כְּדֵי שֶׁנַּעֲשֶׂה לָךְ תּוֹרֵי קִשּׁוּטֵי הַזָּהָב:

עִם נְקֻדּוֹת הַכָּסֶף. שֶׁהָיָה בְּיָדֵךְ כְּבָר, שֶׁהוֹצֵאת מִמִּצְרַיִם, שֶׁגְּדוֹלָה הָיְתָה בִּזַּת הַיָּם מִבִּזַּת מִצְרַיִם:

נְקֻדּוֹת. כְּלֵי כֶסֶף מְנֻקָּדִים וּמְצֻיָּרִים בַּחֲבַרְבּוּרוֹת וְגַוָּנִים:

פסוק יב

עַד שֶׁהַמֶּלֶךְ בִּמְסִבּוֹ. מְשִׁיבָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל וְאוֹמֶרֶת: "כָּל זֶה אֶמֶת, טוֹבָה גְּמַלְתַּנִי וַאֲנִי גְּמַלְתִּיךְ רָעָה, כִּי בְעוֹד הַמֶּלֶךְ עַל הַשֻּׁלְחָן מְסִבַּת חֻפָּתוֹ,

נִרְדִּי נָתַן רֵיחוֹ. חִלּוּף לְהַבְאִישׁ, בְּעוֹד שֶׁהַשְּׁכִינָה בְּסִינַי, קִלְקְלְתִּי בָּעֵגֶל". וּלְשׁוֹן חִבָּה כָּתַב הַכָּתוּב, "נָתַן רֵיחוֹ", וְלֹא כָתַב "הִבְאִישׁ" אוֹ "הִסְרִיחַ", לְפִי שֶׁדִּבֵּר הַכָּתוּב בִּלְשׁוֹן נְקִיָּה. (עַיֵּן בְּרֵאשִׁ"י בְּמַסֶּכֶת שַׁבָּת, פֶּרֶק רַבִּי עֲקִיבָא, דְּהַטַּעַם דְּלָא כְתִיב "הִבְאִישׁ" אוֹ "הִסְרִיחַ" מִשּׁוּם חִבָּה. אָכֵן לְפֵרוּשׁ הַתּוֹסָפוֹת שָׁם, שֶׁפֵּרַשׁ: וְהָכִי קָאָמַר, מַה שֶּׁכָּתַב "נָתַן וְלֹא "עָזַב" זֶהוּ מִשּׁוּם חִבָּה, אָכֵן מַה שֶּׁלֹּא כָתַב "הִבְאִישׁ" אוֹ "הִסְרִיחַ" זֶהוּ בְּלַאו הָכִי, מִשּׁוּם לָשׁוֹן נְקִיָּה):

פסוק יג

צְרוֹר הַמֹּר דּוֹדִי לִי. דּוֹדִי נַעֲשָׂה לִי כְּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ צְרוֹר הַמּוֹר בְּחֵיקוֹ, וְאָמַר לוֹ: הֱרֵי לְךָ צְרוֹר זֶה, שֶׁיִּתֵּן רֵיחַ טוֹב מִן הָרֹאשׁוֹן שֶׁאִבַּדְתָּ. כָּךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִתְרַצָּה לְיִשְׂרָאֵל עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל וּמָצָא לָהֶם כַּפָּרָה עַל עֲוֹנָם, וְאָמַר: "הִתְנַדְּבוּ לַמִּשְׁכָּן, וְיָבֹא זְהַב הַמִּשְׁכָּן וִיכַפֵּר עַל זְהַב הָעֵגֶל":

בֵּין שָׁדַי יָלִין. אַף עַל פִּי שֶׁמַּעֲלָתִי בּוֹ, אָמַר לִשְׁכֹּן שָׁם:

בֵּין שָׁדַי. בֵּין שְׁנֵי בַדֵּי הָאָרוֹן:

פסוק יד

אֶשְׁכֹּל הַכֹּפֶר. יֵשׁ בְּשֵׁם שֶׁשְּׁמוֹ כֹּפֶר, כְּמוֹ "כְּפָרִים עִם נְרָדִים", וְעָשׂוּי כְּעֵין אֶשְׁכּוֹלוֹת:

בְּכַרְמֵי עֵין גֶּדִי. שֵׁם מָקוֹם, וְשָׁם הוּא מְצוּי. וְרָאִיתִי בָּאַגָּדָה שֶׁאוֹתָן כְּרָמִים עוֹשִׂין פֵּרוֹת אַרְבָּעָה אוֹ חֲמִשָּׁה פְּעָמִים בַּשָּׁנָה. וְדֶגְמָא הִיא לְכַמָּה כַּפָּרוֹת וּמְחִילוֹת, שֶׁמַּחַל לָהֶן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל כַּמָּה נִסְיוֹנוֹת שֶׁנִּסּוּהוּ בַּמִּדְבָּר:

פסוק טו

הִנָּךְ יָפָה רַעְיָתִי. אֲנִי הָיִיתִי בּוֹשָׁה בְּקִלְקוּלִי, וְהוּא חִזְּקַנִי בְּדִבְרֵי רְצוּיִים, לוֹמַר "סָלַחְתִּי כִּדְבָרֶיךָ". וַהֲרֵי אַתְּ יָפָה וְיָפָה כִּי עֵינַיִךְ יוֹנִים, כְּלוֹמַר: כַּלָּה שֶׁעֵינֶיהָ כְּעוּרִים כָּל גּוּפָהּ צָרִיךְ בְּדִיקָה, וְשֶׁעֵינֶיהָ נָאִים אֵין גּוּפָהּ צָרִיךְ בְּדִיקָה. וְהַדֶּגְמָא זוֹ הִיא: מָחַלְתִּי לָךְ עַל עֲוֹנֵךְ, וַהֲרֵי אַתְּ יָפָה בְּ'נַעֲשֶׂה' וְהִנָּךְ יָפָה בְּ'נִשְׁמַע', יָפָה בְּמַעֲשֶׂה אָבוֹת, יָפָה בְּמַעֲשַׂיִךְ:

כִּי **עֵינַיִךְ יוֹנִים**. צַדִּיקִים יֵשׁ בְּיָדֵךְ שֶׁדָּבְקוּ בִּי, כְּיוֹנָה זוֹ שֶׁמִּשְׁמַכֶּרֶת אֶת בֶּן זוּגָהּ אֵינָהּ מַנִּיחָתוֹ שֶׁיִּזְדַּוֵּג לְאַחֵר. כָּךְ "וַיֶּאֱסְפוּ אֵלָיו כָּל בְּנֵי לֵוִי" וְלֹא טָעוּ בָּעֵגֶל. וְעוֹד: הִנָּךְ יָפָה בְּמִלֹּאכֶת הַמִּשְׁכָּן, שֶׁנֶּאֱמַר "וְהִנֵּה עָשׂוּ אֹתָהּ וגו' וַיְבָרֶךְ אֹתָם מֹשֶׁה". הֲרֵי שֶׁקִּלְסָם עַל כָּךְ:

פסוק טז

הִנָּךְ יָפָה דּוֹדִי אַף נָעִים. לֹא הַיֹּפִי שֶׁלִּי אֶלָּא שֶׁלְּךָ. אַתָּה הוּא הַיָּפֶה:

אַף נָעִים. שֶׁעָבַרְתָּ עַל פִּשְׁעַי וְהִשְׁרֵיתָ שְׁכִינָתְךָ בְּתוֹכֵנוּ. וְזֶהוּ קִלּוּס שֶׁל יְרִידַת הָאֵשׁ "וַיֵּרֶא כָּל הָעָם וַיָּרֹנּוּ":

אַף עַרְשֵׂנוּ רַעֲנָנָה. עַל יְדֵי נְעִימוֹתֶיךָ, הִנֵּה רַעֲנָנָה עַרְשֵׂנוּ בְּבָנֵינוּ וּבִבְנוֹתֵינוּ שֶׁהֵם כֻּלָּם נְקֵבִים אֵלֶיךָ פֹּה, שֶׁנֶּאֱמַר "וַתִּקָּהֵל הָעֵדָה וגו'". הַמִּשְׁכָּן קָרוּי מִטָּה, שֶׁנֶּאֱמַר "הִנֵּה מִטָּתוֹ שֶׁלִּשְׁלֹמֹה". וְכֵן הַמִּקְדָּשׁ קָרוּי מִטָּה, שֶׁנֶּאֱמַר בְּיוֹאָשׁ ""בַּחֲדַר הַמִּטּוֹת" אֲשֶׁר "בְּבֵית הָאֱלֹקִים", עַל שֵׁם פְּרָיָן וְרִבְיָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל:

פסוק יז

קֹרוֹת בָּתֵּינוּ אֲרָזִים. שֶׁבַח הַמִּשְׁכָּן הוּא זֶה:

רָהִיטֵנוּ. לֹא יָדַעְתִּי אִם לְשׁוֹן קְרֵשִׁים אוֹ לְשׁוֹן בְּרִיחִים, אַךְ יָדַעְתִּי שֶׁאַף בִּלְשׁוֹן מִשְׁנָה שְׁנִינוּ: רָהִיטֵי בֵיתוֹ שֶׁל אָדָם הֵם מְעִידִים בּוֹ:

פרק ב

פסוק א

חֲבַצֶּלֶת. הִיא שׁוֹשַׁנָּה:

שׁוֹשַׁנַּת הָעֲמָקִים. נָאֶה מִשּׁוֹשַׁנַּת הֶהָרִים לְפִי שֶׁמַּרְטֶבֶת תָּמִיד, שֶׁאֵין כֹּחַ הַחַמָּה שׁוֹלֵט שָׁם:

פסוק ב

כְּשׁוֹשַׁנָּה בֵּין הַחוֹחִים. שֶׁמְּנַקְּבִין אוֹתָהּ, וְתָמִיד הִיא עוֹמֶדֶת בְּנוֹיָהּ וְאַדְמִימוּתָהּ, "כֵּן רַעְיָתִי בֵּין הַבָּנוֹת", מְפַתּוֹת אוֹתָהּ לִרְדֹּף אַחֲרֵיהֶם לִזְנוֹת כְּמוֹתָם אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים, וְהִיא עוֹמֶדֶת בֶּאֱמוּנָתָהּ:

פסוק ג

כְּתַפּוּחַ. אִילָן שֶׁל תַּפּוּחִים, כְּשֶׁהוּא בֵּין אִילָנֵי סְרָק, הוּא חָבִיב מִן כֻּלָּן, שֶׁפִּרְיוֹ טוֹב בְּטַעַם וּבְרֵיחַ:

כֵּן דּוֹדִי בֵּין הַבָּנִים. בֵּין הַבַּחוּרִים. הַדָּגְמָא: כְּךָ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִכָּל הָאֱלֹהִים נִבְחָר. לְפִיכָךְ, "בְּצִלּוֹ חִמַּדְתִּי וְיָשַׁבְתִּי". וּמִדְרַשׁ אַגָּדָה: הַתַּפּוּחַ הַזֶּה, הַכֹּל בּוֹרְחִים הֵימֶנּוּ, לְפִי שֶׁאֵין לוֹ צֵל. כָּךְ בָּרְחוּ כָּל הָאֻמּוֹת מֵעַל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּמַתַּן תּוֹרָה, אֲבָל אֲנִי, "בְּצִלּוֹ חִמַּדְתִּי וְיָשַׁבְתִּי":

פסוק ד

אֶל בֵּית הַיָּיִן. אֹהֶל מוֹעֵד שֶׁשָּׁם נִתְּנוּ פְּרָטֶיהָ וּבֵאוּרֶיהָ שֶׁל תּוֹרָה:

וְדִגְלוֹ עָלַי אַהֲבָה. וּקְבוּצָתוֹ שֶׁדָּגְלַנִי אֵלָיו, אַהֲבָה הִיא עָלַי, עוֹדֵנִי זוֹכֶרֶת אַהֲבָתוֹ. וְדִגְלוֹ אטר"ייט בְּלַ"ז:

פסוק ה

סַמְּכוּנִי. עַתָּה, כְּמִדַּת הַחוֹלִים, בַּאֲשִׁישֵׁי עֲנָבִים אוֹ בַּאֲשִׁישׁוֹת סֹלֶת נְקִיָּה:

רַפְּדוּנִי. רַפְּדוּ רְפִידָתִי סְבִיבוֹתַי בַּתַּפּוּחִים לְרֵיחַ טוֹב, כְּדֶרֶךְ הַחוֹלִים, כִּי חוֹלָה אֲנִי לְאַהֲבָתוֹ, כִּי צָמְאתִי לוֹ פֹּה בְּגָלוּתִי. רְפִידָה לְשׁוֹן מַצָּע הִיא, כְּמוֹ "יִרְפַּד חָרוּץ עָלַי טִיט":

פסוק ו

שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי. בַּמִּדְבָּר:

וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי. דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים נוֹסֵעַ לָהֶם מְנוּחָה, וּבְמָקוֹם הַמְּנוּחָה מוֹרִיד לָהֶם מָן וּשְׂלָיו. כָּל זֶה אֲנִי זוֹכֶרֶת עַתָּה בְּגָלוּתִי, וְחוֹלָה לְאַהֲבָתוֹ:

פסוק ז

הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם. אַתֶּם הָאֻמּוֹת:

בִּצְבָאוֹת אוֹ בְּאַיְלוֹת. שֶׁתִּהְיוּ הֶפְקֵר וּמַאֲכָל כִּצְבָיִים וְאַיָּלִים:

אִם תָּעִירוּ וְאִם תְּעוֹרְרוּ אֶת הָאַהֲבָה. שֶׁבֵּינִי לְדוֹדִי, לְשַׁנּוֹתָהּ וּלְהַחֲלִיפָהּ וּלְבַקֵּשׁ מִמֶּנִּי לְהִתְפַּתּוֹת אַחֲרֵיכֶם:

עַד שֶׁתֶּחְפָּץ. בְּכָל עוֹד שֶׁהִיא תְּקוּעָה בְּלִבִּי וְהוּא חָפֵץ בִּי:

עַד שֶׁתֶּחְפָּץ. כְּמוֹ "עַד שֶׁהַמֶּלֶךְ בְּמְסִבּוֹ", בְּעוֹד שֶׁהַמֶּלֶךְ בְּמְסִבּוֹ:

אִם תָּעִירוּ. אִם תַּשְׁנִיאוּ, כְּמוֹ "וַיְהִי עֵרֶךְ", "וּפִשְׁרֵהּ לְעֵרֶיךְ":

וְאִם תְּעוֹרְרוּ. כְּמוֹ "הָעוֹרֵר עַל הַשָּׁדֶה" קלניי"ר בְּלַ"ז. יֵשׁ מִדְרְשֵׁי אַגָּדָה רַבִּים וְאֵינָם מִתְיַשְּׁבִים עַל סֵדֶר הַדְּבָרִים, כִּי רוֹאֶה אֲנִי שֶׁנִּתְנַבֵּא שְׁלֹמֹה וְדִבֵּר עַל יְצִיאַת מִצְרַיִם וְעַל מַתַּן תּוֹרָה וְהַמִּשְׁכָּן וּבִיאַת הָאָרֶץ וּבֵית הַבְּחִירָה וְגָלוּת בָּבֶל וּבִיאַת בַּיִת שֵׁנִי וְחָרְבָּנוֹ:

פסוק ח

קוֹל דּוֹדִי. חוֹזֵר הַמְשׁוֹרֵר עַל הָרִאשׁוֹנוֹת. כְּאָדָם שֶׁקִּצֵּר דְּבָרָיו וְחוֹזֵר וְאוֹמֵר: לֹא אָמַרְתִּי לְפָנֶיכֶם רֵאשִׁית הַדְּבָרִים. הוּא הִתְחִיל וְאָמַר: "הֵבִיאַנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרָיו", וְלֹא סִפֵּר הֵיאַךְ פְּקָדָם בְּמִצְרַיִם בִּלְשׁוֹן חִבָּה. וְעַכְשָׁיו חוֹזֵר וְאוֹמֵר: מְשִׁיכָה זוֹ שֶׁאָמַרְתִּי לָכֶם, שֶׁמְּשָׁכַנִי דּוֹדִי וְרָצְתִי אַחֲרָיו, כֵּן הָיְתָה: נוֹאַשׁ הָיִיתִי אוֹמֶרֶת לְגָאֳלָהּ עַד תֹּם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה שֶׁנֶּאֶמְרוּ בֵּין הַבְּתָרִים, וְ. . .

קוֹל דּוֹדִי הִנֵּה זֶה בָּא לְפָנַי הַקֵּץ כְּמַדֵּלֶג עַל הֶהָרִים וּמְקַפֵּץ בַּגְּבָעוֹת:

פסוק ט

דּוֹמֶה דּוֹדִי לִצְבִי. בְּקַלּוּת מְרוּצָתוֹ, שֶׁמְּהֵר לָבֹא כִּצְבִי וּכְעֹפֶר הָאַיָּלִים. עֹפֶר אַיָּל בָּחוּר:

הִנֵּה זֶה עוֹמֵד וגו'. סְבוּרָה הָיִיתִי לֵישֵׁב עֲגוּנָה עוֹד יָמִים רַבִּים. וְהִנֵּה הוּא הוֹדִיעַ שֶׁהָיָה עוֹמֵד וּמְצִיץ מִן חַלּוֹנוֹת הַשָּׁמַיִם אֶת הֶעָשׂוּי לִי, שֶׁנֶּאֱמַר "רָאֹה רָאִיתִי אֶת עֳנִי עַמִּי וגו'":

פסוק י

עָנָה. לְשׁוֹן עֲנִיָּה וּלְשׁוֹן צַעֲקַת קוֹל רָם, וְזֶה בִּנְיַן אָב לְכֻלָּם "וְעָנוּ הַלְוִיִּם":

וְאָמַר לִי. עַל יְדֵי מֹשֶׁה:

קוּמִי לָךְ. "אַעֲלֶה אֶתְכֶם מֵעֳנִי מִצְרַיִם":

פסוק יא

הִנֵּה הַסְּתָו עָבָר. אֵין עַכְשָׁיו טֹרַח בַּדֶּרֶךְ. סְתָו חֹרֶף. תַּרְגּוּם חֹרֶף סְתָוָא:

פסוק יב

הַנִּצָּנִים נִרְאוּ בָאָרֶץ. קָרְבוּ יְמֵי הַחַמָּה, שֶׁהָאִילָנוֹת מוֹצִיאִין פְּרָחִים, וְהוֹלְכֵי דְּרָכִים מִתְעַנְּגִים לִרְאוֹתָם:

עֵת הַזָּמִיר הִגִּיעַ. שֶׁהָעוֹפוֹת נוֹתְנִין זֶמֶר וְקוֹל עֶרֶב לְהוֹלְכֵי דְּרָכִים:

וְקוֹל הַתּוֹר. כְּמַשְׁמָעוֹ: תּוֹרִים וּבְנֵי יוֹנָה. דֶּרֶךְ הָעוֹפוֹת לִהְיוֹת מְשׁוֹרְרִים וּמְצַפְצְפִים בִּימֵי נִיסָן:

פסוק יג

הַתְּאֵנָה חָנְטָה פַּגֶּיהָ. כְּמַשְׁמָעוֹ:

וְהַגְּפָנִים סְמָדַר. כְּשֶׁנּוֹפֵל הַפֶּרַח וְהָעֲנָבִים מַבְדִּילִים זֶה מִזֶּה וְנִכָּרִים כָּל עֲנָבָה לְעַצְמָהּ, קְרוּיָה סְמָדַר. כָּל הָעִנְיָן הַזֶּה, לְפִי פְּשׁוּטוֹ, לְשׁוֹן חִבַּת פִּתּוּי, שֶׁבָּחוּר מְרַצֶּה אֶת אֲרוּסָתוֹ לֵילֵךְ אַחֲרָיו, כֵּן עָשָׂה לִי דוֹדִי:

עָנָה דוֹדִי. עַל יְדֵי מֹשֶׁה:

וְאָמַר לִי. עַל יְדֵי אַהֲרֹן:

קוּמִי לָךְ. זְרִזֵי עַצְמֵךְ, "וְיִשְׁאֲלוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ":

כִּי הִנֵּה הַסְּתָו עָבָר. אֵלּוּ אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה, דִּלַּגְתִּים לִמְנוֹתָם מִשֶּׁנּוֹלַד יִצְחָק:

הַגֶּשֶׁם. שֶׁהוּא טַרְחוּתוֹ שֶׁל סְתָו, חָלַף וְהָלַךְ לוֹ. כְּלוֹמַר, שְׁמוֹנִים וְשֵׁשׁ שָׁנָה שֶׁל קִשּׁוּי הַשִּׁעְבּוּד נִגְזְרוּ עֲלֵיכֶם וְהָלְכוּ לָהֶם. מִשֶּׁנּוֹלְדָה מִרְיָם, הִקְשׁוּ הַמִּצְרִים שִׁעְבּוּד עַל יִשְׂרָאֵל, וּלְכָךְ נִקְרֵאת מִרְיָם עַל שֵׁם מְרִירוּת:

הַנִּצָּנִים נִרְאוּ בָאָרֶץ. הֵרֵי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מוּכָנִים לָכֶם לְכָל צָרְכֵיכֶם:

עֵת הַזָּמִיר הִגִּיעַ. שֶׁאַתֶּם עֲתִידִים לוֹמַר שִׁירָה עַל הַיָּם:

וְקוֹל הַתּוֹר. קוֹל הַתַּיָּר הַגָּדוֹל. דָּבָר אַחֵר: "קוֹל הַתּוֹר": קוֹל שֶׁהִגִּיעַ זְמַן יְצִיאַתְכֶם מִמִּצְרַיִם:

הַתְּאֵנָה חָנְטָה פַּגֶּיהָ. הִגִּיעַ זְמַן שֶׁל בְּכוּרִים לִקְרֹב, שֶׁתִּכָּנְסוּ לָאָרֶץ:

וְהַגְּפָנִים סְמָדַר. קָרֵב זְמַן נִסְכֵּי הַיָּיִן. דָּבָר אַחֵר: כְּשֵׁרִים שֶׁבָּכֶם חָנְטוּ וְהֵנֵצוּ לְפָנַי מַעֲשִׂים טוֹבִים וְהֵרִיחוּ רֵיחַ טוֹב:

קוּמִי לָכִי. כְּתִיב יו"ד יְתֵרָה, "קוּמִי לָךְ" לְקַבֵּל עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת.

דָּבָר אַחֵר: **הַתְּאֵנָה חָנְטָה פַגֶּיהָ**. אֵלּוּ פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁכָּלוּ בַּשְּׁלִשֶׁת יְמֵי אֲפֵלָה:

וְהַגְּפָנִים סְמָדַר נָתְנוּ רֵיחַ. אֵלּוּ הַנִּשְׁאָרִים מֵהֶם, עָשׂוּ תְּשׁוּבָה וְנִתְקַבְּלוּ. כָּךְ נִדְרַשׁ בְּפִסְיקְתָא:

פסוק יד

יוֹנָתִי בְּחַגְוֵי הַסֶּלַע. זֶה נֶאֱמַר עַל אוֹתָהּ שְׁעָה שֶׁרָדַף פַּרְעֹה אַחֲרֵיהֶם וְהִשִּׂיגָם חוֹנִים עַל הַיָּם, וְאֵין מָקוֹם לִנוּס לִפְנֵיהֶם מִפְּנֵי הַיָּם, וְלֹא לְהִפָּנוֹת מִפְּנֵי חַיּוֹת רָעוֹת. לְמָה הָיוּ דוֹמִין בְּאוֹתָהּ שָׁעָה? לְיוֹנָה שֶׁבּוֹרַחַת מִפְּנֵי הַנֵּץ וְנִכְנָסָה בְּנְקִיקֵי הַסְּלָעִים, וְהָיָה הַנָּחָשׁ נוֹשֵׁף בָּהּ. תִּכָּנֵס לִפְנִים, הֲרֵי הַנָּחָשׁ, תֵּצֵא לַחוּץ, הֲרֵי הַנֵּץ. אָמַר לָהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: "הַרְאִינִי אֶת מַרְאַיִךְ", אֶת כִּשְׁרוֹן פְּעָלָתֵךְ, לְמִי אַתְּ פּוֹנָה בְּעֵת צָרָה:

הַשְׁמִיעֵנִי אֶת קוֹלֵךְ. "וַיִּצְעֲקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה'":

בְּחַגְוֵי. בִּנְקִיקֵי, וְהוּא לְשׁוֹן שֶׁבֶר, וְדוֹמֶה לוֹ "יָחוֹגוּ וְיָנוּעוּ". "וְהָיְתָה אַדְמַת יְהוּדָה לְמִצְרַיִם לְחָגָא". וּכְשֶׁהֵן רַבִּים, קוֹרֵא לָהֶן חַגְוֵי, וְכֵן: קָצָה קַצְוֵי, וְכֵן "וַיִּכְרֹת אֶת מַדְוֵיהֶם":

הַמַּדְרֵגָה. אישקלוי"ש בְּלַעַ"ז. כְּשֶׁעוֹשִׂין חָרִיץ סְבִיבוֹת הַמִּגְדָּלִים וְשׂוֹפְכִים הֶעָפָר לְמַעְלָה לְהַגְבִּיהַּ הַתֵּל סָבִיב, עוֹשִׂין אוֹתוֹ מַדְרֵגוֹת מַדְרֵגוֹת זוּ לְמַעְלָה מִזּוּ:

בְּסֵתֶר הַמַּדְרֵגָה. פְּעָמִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן חוֹרִים וְנִכְנָסִים שָׁם שְׂרָצִים וְעוֹפוֹת:

פסוק טו

אֶחֱזוּ לָנוּ שׁוּעָלִים. שָׁמַע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת קוֹלָם, צִוָּה אֶת הַיָּם וּשְׁטָפָם. זֶהוּ: "אֶחֱזוּ לָנוּ הַשּׁוּעָלִים הַלָּלוּ", הַקְּטַנִּים עִם הַגְּדוֹלִים, שֶׁאַף הַקְּטַנִּים הָיוּ מְחַבְּלִים אֶת הַכְּרָמִים בְּעוֹד כְּרֵמֵינוּ סְמָדַר, שֶׁהָעֲנָבִים דַּקִּים. כְּשֶׁהָיְתָה בַת יִשְׂרָאֵל יוֹלֶדֶת זָכָר וְהִיא טוֹמַנְתּוֹ, וְהָיוּ הַמְצָרִים נִכְנָסִים לְבָתֵּיהֶם וּמְחַפְּשִׂין אֶת הַזְּכָרִים, וְהַתִּינוֹק טָמוּן, וְהוּא בֶּן שָׁנָה אוֹ בֶן שְׁנָתַיִם. וְהֵן מְבִיאִין תִּינוֹקוֹת מִבֵּית מִצְרִי, וְתִינוֹק מִצְרִי מְדַבֵּר, וְתִינוֹק יִשְׂרָאֵל עוֹנֵהוּ מִמָּקוֹם שֶׁטָּמוּן שָׁם, וְהָיוּ תוֹפְשִׂין וּמַשְׁלִיכִין אוֹתוֹ לַיְאוֹר. וְלָמָּה קָרָא אוֹתָם שׁוּעָלִים? מָה הַשּׁוּעָל הַזֶּה מַבִּיט לִפְנוֹת לַאֲחוֹרָיו לִבְרֹחַ, אַף מִצְרִים מַבִּיטִים לַאֲחוֹרֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר "אָנוּסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל":

שֻׁעָלִים קְטַנִּים. כְּתִיב חָסֵר וי"ו עַל שֵׁם שֶׁהָיָה נִפְרָע מֵהֶם בְּמַיִם, שֶׁנִּמְדְּדוּ בְּשָׁעֳלוֹ שֶׁל מָקוֹם:

פסוק טז

דּוֹדִי לִי וַאֲנִי לוֹ. הוּא כָּל צָרְכֵיו תָּבַע מִמֶּנִּי, וְלֹא צִוָּה אֶלָּא לִי: "עֲשׂוּ פֶּסַח, קַדְּשׁוּ בְּכוֹרוֹת, עֲשׂוּ מִשְׁכָּן, הַקְרִיבוּ עוֹלוֹת", וְלֹא תָּבַע מֵאֵמָה אַחֶרֶת:

וַאֲנִי לוֹ. כָּל צָרְכַי תָּבַעְתִּי מִמֶּנּוּ וְלֹא מֵאֱלֹהִים אֲחֵרִים:

הָרֹעֶה. אֶת צֹאנוֹ:

בַּשּׁוֹשַׁנִּים. בְּמִרְעֶה טוֹב וְנוֹחַ וְיָפֶה:

פסוק יז

עַד שֶׁיָּפוּחַ הַיּוֹם. מוֹסָב לְמִקְרָא שֶׁל מַעְלָה הֵימֶנּוּ: "דּוֹדִי לִי וַאֲנִי לוֹ", עַד זְמַן שֶׁגָּרַם הֶעָוֹן וּשְׁזָפַתְנִי הַשֶּׁמֶשׁ כְּחֹם הַיּוֹם וְגָבַר הַשָּׂרָב:

וְנָסוּ הַצְּלָלִים. חָטָאנוּ בָּעֶגֶל, חָטָאנוּ בַּמְרַגְּלִים. "וְנָסוּ הַצְּלָלִים", זְכֻיּוֹת הַמְגִנּוֹת עָלֵינוּ, פָּרְקוּתִי עֲלוֹ:

סֹב דְּמֵה לְךָ דוֹדִי. גָּרַמְתִּי לוֹ לְהִסְתַּלֵּק מֵעָלַי עַל הָרִים הַמַּפְלָגִים מִמֶּנִּי:

בָּתֶר. לְשׁוֹן חֲלֻקָּה וְהַפְלָגָה:

פרק ג

פסוק א

עַל מִשְׁכָּבִי בַּלֵּילוֹת. בַּצַּר לִי, שְׁיִשַּׁבְתִּי אֲפִלָּה כָּל שְׁלֹשִׁים וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל נְזוּפִים:

בִּקַּשְׁתִּיו וְלֹא מְצָאתִיו. "כִּי לֹא אֶעֱלֶה בְּקִרְבְּךָ", "כִּי אֵינֶנִּי בְּקִרְבְּכֶם":

פסוק ב

אָקוּמָה נָּא וגו' אֲבַקְשָׁה. "וַיִּחַל מֹשֶׁה", "אֶעֱלֶה אֶל ה'":

פסוק ג

מְצָאוּנִי הַשֹּׁמְרִים. מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:

אֵת שֶׁאֲהֵבָה נַפְשִׁי רְאִיתֶם. מַה מְּצָאתֶם בְּפִיו?

פסוק ד

כִּמְעַט שֶׁעָבַרְתִּי מֵהֶם. קָרוֹב לְפָרִישָׁתָם מִמֶּנִּי לְסוֹף אַרְבָּעִים שָׁנָה:

עַד שֶׁמְּצָאתִי. שֶׁהָיָה עִמִּי בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ לִכְבֹּשׁ שְׁלֹשִׁים וְאֶחָד מְלָכִים:

אֲחַזְתִּיו וְלֹא אַרְפֶּנּוּ. לֹא נָתַתִּי לוֹ רִפְיוֹן עַד שֶׁהֲבִיאוֹתִיו אֶל מִשְׁכַּן שִׁילֹה בִּשְׁבִיל כָּל זֹאת שֶׁעָשָׂה לִי:

פסוק ה

הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם. הָאֻמּוֹת, בִּהְיוֹתִי גוֹלָה בֵּינֵיכֶם:

אִם תָּעִירוּ וְאִם תְּעוֹרְרוּ. אַהֲבַת דּוֹדִי מְמֻנִּי עַל יְדֵי פִּתּוּי וַהֲסָתָה, לְעָזְבוֹ וְלָשׁוּב מֵאַחֲרָיו:

עַד שֶׁתֶּחְפָּץ. בְּעוֹד שֶׁאַהֲבָתוֹ חָפֵץ עָלַי:

פסוק ו

מִי זֹאת עֹלָה מִן הַמִּדְבָּר. כְּשֶׁהָיִיתִי מְהַלֶּכֶת בַּמִּדְבָּר וְהָיָה עַמּוּד הָאֵשׁ וְהֶעָנָן הוֹלְכִים לְפָנַי וְהוֹרְגִים נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים וְשׂוֹרְפִין הַקּוֹצִים וְהַבַּרְקָנִים לַעֲשׂוֹת דֶּרֶךְ מִישׁוֹר, וְהָיָה הֶעָנָן וְהָעַשָּׁן וְרוֹאִין אוֹתָן הָאֻמּוֹת וּמִתְמִיהוֹת עַל גְּדֻלָּתִי, וְאוֹמְרוֹת: "מִי זֹאת"? כְּלוֹמַר, כַּמָּה גְּדוֹלָה הִיא זֹאת הָעוֹלָה מִן הַמִּדְבָּר וגו':

כְּתִימְרוֹת עָשָׁן. גָּבֹהַּ וְזָקוּף כְּתָמָר:

מְקֻטֶּרֶת מֹר. עַל שֵׁם עָנָן הַקְּטֹרֶת שֶׁהָיָה מִתְּמַר מֵעַל מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי:

רוֹכֵל. בַּשָּׂם הַמּוֹכֵר כָּל מִינֵי בְשָׂמִים:

אַבְקַת. עַל שֵׁם שֶׁכּוֹתְשִׁין אוֹתוֹ וְשׁוֹחֲקִין הֵדֶק כְּאָבָק:

פסוק ז

הִנֵּה מִטָּתוֹ שֶׁלִּשְׁלֹמֹה. אֹהֶל מוֹעֵד וְהָאָרוֹן שֶׁהָיוּ נוֹשְׂאִין בַּמִּדְבָּר:

שִׁשִּׁים גִּבֹּרִים סָבִיב לָהּ. שִׁשִּׁים רִבּוֹא סָבִיב לָהּ:

מִגִּבֹּרֵי יִשְׂרָאֵל. מִיּוֹצְאֵי הַצָּבָא, לְבַד פְּחוּתִים מִבֶּן עֶשְׂרִים וְהַיְתֵרִים עַל בְּנֵי שִׁשִּׁים:

פסוק ח

מְלֻמְּדֵי מִלְחָמָה. מִלְחַמְתָּהּ שֶׁל תּוֹרָה, וְכֵן הַכֹּהֲנִים הַסּוֹבְבִים אוֹתָהּ הַחוֹנִים סְבִיבוֹת הַמִּשְׁכָּן, מְלֻמְּדֵי סֵדֶר עֲבוֹדָתָם:

אִישׁ חַרְבּוֹ. כְּלֵי זֵינוֹ הֵן מְסֹרֶת וְסִימָנִים, שֶׁמַּעֲמִידִים עַל יָדָם אֶת הַגִּרְסָא וְהַמָּסוֹרָה שֶׁלֹּא תִּשְׁתַּכַּח:

מִפַּחַד בַּלֵּילוֹת. פֶּן יִשְׁכָּחוּהָ, וְיָבוֹאוּ עֲלֵיהֶם צָרוֹת וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "נַשְּׁקוּ בַר פֶּן יֶאֱנַף וְתֹאבְדוּ דָּרֶךְ":

פסוק ט

אַפִּרְיוֹן עָשָׂה לוֹ. זֶה אֹהֶל מוֹעֵד שֶׁנִּקְבַּע בְּמִשְׁכַּן שִׁילֹה, עָשָׂה לוֹ אַפִּרְיוֹן, חֻפַּת כֶּתֶר לְכָבוֹד:

פסוק י

רְפִידָתוֹ. מִשְׁכָּבוֹ וּמִשְׁכָּנוֹ עַל הַכַּפֹּרֶת שֶׁהוּא זָהָב:

מֶרְכָּבוֹ אַרְגָּמָן. זֶה הַפָּרֹכֶת, שֶׁהָיָה תָּלוּי וְ'רוֹכֵב' עַל כְּלוֹנָסָאוֹת מֵעַמּוּד לְעַמּוּד:

תּוֹכוֹ רָצוּף. סָדוּר בְּרִצְפַּת אַהֲבָה, אָרוֹן וְכַפֹּרֶת וּכְרוּבִים וְלוּחוֹת:

מִבְּנוֹת יְרוּשָׁלָיִם. אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל, יְרֵאִים וּשְׁלֵמִים לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא:

פסוק יא

בְּנוֹת צִיּוֹן. בָּנִים שֶׁמְּצַיְּנִין לוֹ בְּמִילָה וּבִתְפִלִּין וּבְצִיצִית:

בַּעֲטָרָה שֶׁעִטְּרָה לוֹ אִמּוֹ. אֹהֶל מוֹעֵד שֶׁהוּא מְעֻטָּר בְּגִוּנִין: תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי. אָמַר רַבִּי נְחוּנְיָא: שָׁאַל רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי אֶת רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסֵי: אֶפְשָׁר שֶׁשָּׁמַעְתָּ מֵאָבִיךָ מַהוּ: "בַּעֲטָרָה שֶׁעִטְּרָה לוֹ אִמּוֹ"? אָמַר לוֹ: מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהָיְתָה לוֹ בַת יְחִידָה וְהָיָה אוֹהֲבָהּ בְּיוֹתֵר. לֹא זָז מֵחַבְּבָהּ עַד שֶׁקְּרָאָהּ בִּתִּי, שֶׁנֶּאֱמַר "שִׁמְעִי בַת וּרְאִי". לֹא זָז מֵחַבְּבָהּ עַד שֶׁקְּרָאָהּ אֲחוֹתִי, שֶׁנֶּאֱמַר: "פִּתְחִי לִי אֲחוֹתִי רַעְיָתִי". לֹא זָז מֵחַבְּבָהּ עַד שֶׁקְּרָאָהּ אִמִּי, שֶׁנֶּאֱמַר "הַקְשִׁיבוּ אֵלַי עַמִּי וּלְאֻמִּי אֵלַי הַאֲזִינוּ". "וּלְאֻמִּי" כְּתִיב. עָמַד רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי וְנָשַׁק עַל רֹאשׁוֹ וכו':

בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ. יוֹם מַתַּן תּוֹרָה, שֶׁעִטְּרוּהוּ לָהֶם לְמֶלֶךְ וְקִבְּלוּ עֲלֵיהֶם:

וּבְיוֹם שִׂמְחַת לִבּוֹ. זֶה שֶׁמִּינִי לְמִלּוּאִים, שֶׁנִּתְחַנֵּךְ בּוֹ הַמִּשְׁכָּן בַּמִּדְבָּר:

פרק ד

פסוק א

הִנָּךְ יָפָה רַעְיָתִי. קִלְסָן וְרִצָּן וְעֶרְבּוּ עָלָיו קָרְבְּנוֹתֵיהֶם:

עַד שֶׁיָּפוּחַ הַיּוֹם. שֶׁחָטְאוּ לְפָנַי בִּימֵי חָפְנִי וּפִינְחָס:

עֵינַיִךְ יוֹנִים. גַּוֹנַיִךְ וּמַרְאִיתֵךְ וְדִגְמָתֵךְ כַּיּוֹנָה הַזֹּאת הַדְּבֵקָה בְּבֶן זוּגָהּ, וּכְשֶׁשּׁוֹחֲטִין אוֹתָהּ אֵינָהּ מְפַרְכֶּסֶת אֶלָּא פוֹשֶׁטֶת צַוָּארָהּ, כָּךְ אַתְּ נָתַתְּ שֶׁכֶם לִסְבֹּל עָלַי וּמוֹרָאִי: מִבַּעַד לְצַמָּתֵךְ **שַׂעְרֵךְ כְּעֵדֶר הָעִזִּים**. הַקִּלּוּס הַזֶּה דִּגְמַת קִלּוּס אִשָּׁה הַנֶּאֱהֶבֶת לֶחָתָן. מִבִּפְנִים לְקִשּׁוּרַיִךְ שַׂעְרֵךְ נָאֶה וּמַבְהִיק כְּצֹהַר וְלַבְנוּנִית כְּשַׂעַר עִזִּים לְבָנוֹת הַיְּוֹרְדוֹת מִן הֶהָרִים וּשְׂעָרָן מַבְהִיק מֵרָחוֹק. וְהַדִּגְמָא שֶׁדִּמָּה כְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְכָךְ, זוֹ הִיא: מִבִּפְנִים לְמַחֲנוֹתַיִךְ וּמִשְׁכְּנוֹתַיִךְ, אַף הָרְקִים שֶׁבֵּיךְ חֲבִיבִין עָלַי כְּיַעֲקֹב וּבָנָיו שֶׁגִּלְּשׁוּ לָרֶדֶת מֵהַר הַגִּלְעָד כְּשֶׁהִשִּׂיגָם לָבָן שָׁם. דָּבָר אַחֵר: כְּאוֹתָן שֶׁצָּבְאוּ עַל מִדְיָן בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן שֶׁהִיא בְּאֶרֶץ גִּלְעָד. וְלָשׁוֹן זֶה בְּמִדְרַשׁ שִׁיר הַשִּׁירִים:

מִבַּעַד. הוּא לְשׁוֹן מִבִּפְנִים, שֶׁרֹב "בְּעַד" שֶׁבַּמִּקְרָא דָּבָר הַמֵּסֵךְ וּמֵגֵן נֶגֶד דָּבָר אַחֵר, כְּמוֹ "וּבְעַד כּוֹכָבִים יַחְתֹּם", "הָאָרֶץ בְּרִיחֶיהָ בַּעֲדֵי", "הַבַּעַד עֲרָפֶל". וּ"מִבַּעַד" הוּא הַדָּבָר שֶׁהוּא מִבִּפְנִים לְאוֹתוֹ "בְּעַד". לְכָךְ הוּא אוֹמֵר "מִבַּעַד":

צַמָּתֵךְ. לְשׁוֹן דָּבָר הַמְצַמְצֵם הַשֵּׂעָר שֶׁלֹּא יִפְרַח לָצֵאת, וְזוֹ הִיא הַשְּׂבָכָה וְהַקְּשׁוּרִים. וְלֹא יִתָּכֵן לְפָרֵשׁ צַמָּתֵךְ לְשׁוֹן צֶמֶת, שֶׁתְּהֵא הַתִּי"ו מֻשְׁרֶשֶׁת בַּתֵּבָה, שֶׁאִם כֵּן, הָיָה לָהּ לִהְיוֹת

דְּגוּשָׁה כְּשֶׁהִיא נִסְמֶכֶת לְה"א לִפְעֹל בָּהּ פְּעֻלַּת נְקֵבָה, אוֹ לְוי"ו לִפְעֹל בּוֹ פְּעֻלַּת זָכָר כְּמוֹ תי"ו שֶׁל שַׁבָּת, כְּשֶׁהוּא נוֹתְנָהּ לִנְקֵבָה הִיא מֻדְגֶּשֶׁת, כְּמוֹ "חַגָּהּ, חָדְשָׁהּ, וְשַׁבַּתָּהּ", וְכֵן לְזָכָר, "עוֹלַת שַׁבַּת בְּשַׁבַּתּוֹ". וְתי"ו שֶׁל צַמָּתֵךְ שֶׁהִיא רָפָה, עַל כָּרְחֵנוּ בָּאָה בִּמְקוֹם ה"א, וְיֵהֵא שֵׁם הַקִּשּׁוּר צַמָּה. וּכְשֶׁהוּא סָמוּךְ לְתִתּוֹ לְזָכָר אוֹ לִנְקֵבָה, תֵּהָפֵךְ הַה"א לְתי"ו רָפָה, כְּגוֹן שִׁפְחָה תֵּהָפֵךְ לוֹמַר שִׁפְחָתוֹ, שִׁפְחָתָהּ. וְכֵן אָמָה, אֲמָתוֹ, אֲמָתָהּ. עֶרְוָה, עֶרְוָתוֹ, עֶרְוָתָהּ. וְכֵן זֶה: צַמָּה, צַמָּתוֹ, צַמָּתָהּ, צַמָּתִי, צַמָּתֵךְ:

שֶׁגָּלְשׁוּ. שֶׁנִּקְרְחוּ. גִּבֵּחַ מִתַּרְגֵּם גִּלּוּשׁ. כְּשֶׁהַבְּהֵמוֹת יוֹרְדוֹת מִן הָהָר, נִמְצָא הָהָר נִקְרָח וּמְמֹרָט מֵהֶם:

פסוק ב

שִׁנַּיִךְ כְּעֵדֶר הַקְּצוּבוֹת וגו'. אַף קְלוּס זֶה בִּלְשׁוֹן נוֹי אִשָּׁה:

שִׁנַּיִךְ. דַּקּוֹת וּלְבָנוֹת וּסְדוּרוֹת עַל סִדּוּרָן כְּצֶמֶר וְסֵדֶר עֵדֶר הָרְחֵלִים הַבְּרוּרוֹת מִשְּׁאָר הַצֹּאן בְּקֶצֶב וּמִנְיָן. נִמְסָרוֹת לְרוֹעֶה חָכָם וְהָגוּן לְזַהֵר בְּצַמָּרָן, שֶׁעוֹשִׁין אוֹתָן לִכְלֵי מֵילַת. וּמְשַׁמְּרִין אוֹתָן מֵעֵת לֵדָתָן שֶׁלֹּא יִתְלַכְלֵךְ הַצֶּמֶר, וְרוֹחֲצִין אוֹתָם מִיּוֹם אֶל יוֹם:

שֶׁכֻּלָּם מַתְאִימוֹת. לְשׁוֹן מָתם. "אֵין מְתם בִּבְשָׂרִי", כְּלוֹמַר: תְּמִימוֹת אינטרי"ש בְּלַע"ז:

וְשַׁכֻּלָה. שׁוּם שְׁכוֹל וּמוּם אֵין בָּהֶם. וְנֶאֱמַר הַדָּגְמָא הַזּוּ עַל שֵׁם גִּבּוֹרֵי יִשְׂרָאֵל, הַכּוֹרְתִים וְאוֹכְלִים אוֹיְבֵיהֶם בְּשִׁנֵּיהֶם סְבִיבוֹתָם. וַהֲרֵי הֵם מִתְרַחֲקִין מִן הַגָּזֵל שֶׁל יִשְׂרָאֵל וּמִן הָעֲרָיוֹת, שֶׁלֹּא יִתְלַכְלְכוּ בַּעֲבֵרָה. וְנֶאֱמַר קְלוּס זֶה עַל שְׁנַיִם עָשָׂר אֶלֶף אִישׁ שֶׁצָּבְאוּ עַל מִדְיָן בְּקֶצֶב וּמִנְיָן, שֶׁלֹּא נֶחְשַׁד אֶחָד מֵהֶם עַל הָעֲרָיוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר "וְלֹא נִפְקַד מִמֶּנּוּ אִישׁ". וְאַף עַל הָרְהוּר הַלֵּב הֵבִיאוּ כַּפָּרָתָן. וְאַף עַל הַגָּזֵל לֹא נֶחְשְׁדוּ, שֶׁהֵעִיד עֲלֵיהֶם הַכָּתוּב "וַיְקַחוּ אֶת כָּל הַשָּׁלָל וַיָּבֹאוּ אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וגו'". וְלֹא הִבְרִיחַ אֶחָד מֵהֶן פָּרָה אַחַת אוֹ חֲמוֹר אֶחָד:

פסוק ג

כְּחוּט הַשָּׁנִי שִׂפְתוֹתַיִךְ. נָאוֹת לְהַבְטִיחַ וְלִשְׁמֹר הַבְטָחָתָם, כְּמוֹ שֶׁעָשׂוּ הַמְרַגְּלִים לְרָחָב הַזּוֹנָה, שֶׁאָמְרוּ לָהּ "אֶת תִּקְוֹת חוּט הַשָּׁנִי וגו'", וְשָׁמְרוּ הַבְטָחָתָם:

וּמִדְבָּרֵךְ. דִּבּוּרֵךְ, וַהֲרֵי הוּא מִגְזֶרֶת "הַנִּדְבָּרִים בְּךְ אֵצֶל הַקִּירוֹת", "אָז נִדְבְּרוּ יִרְאֵי ה'". פרלדי"ץ בְּלַע"ז:

רַקָּתֵךְ. הִיא גַּבַּהּ הַפָּנִים שֶׁקּוֹרִין פומילי"ש בְּלַע"ז אֵצֶל הָעֵינַיִם, וּבִלְשׁוֹן גְּמָרָא קוֹרִין אוֹתוֹ רוּמָנֵי דְּאַפֵּי. וְדוֹמִין לְפֶלַח, חֲצִי רִמּוֹן מִבַּחוּץ שֶׁהוּא אָדֹם וּסְגַלְגַּל. הֲרֵי קְלוּס בְּנוֹי אִשָּׁה. וְהַדָּגְמָא פֵּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ: רֵיקָנִים שֶׁבֵּיךְ מְלֵאִים מִצְוֹת כְּרִמּוֹן:

מִבַּעַד לְצַמָּתֵךְ. מִבִּפְנִים לְקִשּׁוּרֵיךְ:

פסוק ד

כְּמִגְדַּל דָּוִיד צַוָּארֵךְ. קוֹמָה זְקוּפָה נוֹי בְּאִשָּׁה. וְהַדְּגְמָא "כְּמִגְדַּל דָּוִד", הוּא מְצוּדַת צִיּוֹן שֶׁהוּא מָקוֹם חָזָק וְעִקָּל וּמִבְצָר, כָּךְ הוּא "צַוָּארֵךְ", זוּ לִשְׁכַּת הַגָּזִית, שֶׁהָיְתָה חֲזָקָן וּמִבְצָרָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וְאוֹתוֹ הַמִּגְדָּל "בָּנוּי לְתַלְפִּיּוֹת", בָּנוּי לְנוֹי, לִהְיוֹת הַכֹּל מִסְתַּכְּלִין בּוֹ לִלְמֹד צוּרוֹתָיו וְנוֹי מְלֶאכֶת תַּבְנִיתוֹ. וְהוּא מִגְזָרַת: "מַלְּפֵנוּ מִבַּהֲמוֹת אָרֶץ", וְהַתי"ו בְּ"תַלְפִּיּוֹת כְּמוֹ תי"ו שֶׁבְּ"תַּרְמִית" וּבְ"תַּבְנִית":

אֶלֶף הַמָּגֵן תָּלוּי עָלָיו. כָּךְ מִנְהַג הַשָּׁרִים לִתְלוֹת מָגִנֵּיהֶם וְשִׁלְטֵיהֶם בְּכָתְלֵי הַמִּגְדָּלִים:

שִׁלְטֵי. אַשְׁפּוֹת שֶׁנּוֹתְנִין בָּהֶם חִצִּים, כְּמוֹ: "הֲבִרוּ הַחִצִּים מִלְאוּ הַשִּׁלְטִים", וְדוֹמֶה לוֹ לִשְׁכַּת הַגָּזִית, שֶׁמִּשָּׁם הוֹרָאָה יוֹצְאָה, שֶׁהַתּוֹרָה מָגֵן לְיִשְׂרָאֵל. וְיֵשׁ לוֹמַר, אֶלֶף הַמָּגֵן כְּמוֹ מָגֵן הָאֶלֶף, עַל שֵׁם "דָּבָר צִוָּה לְאֶלֶף דּוֹר":

כֹּל שִׁלְטֵי הַגִּבֹּרִים. מָצִינוּ שֶׁהַתַּלְמִידִים נִקְרָאִים עַל שֵׁם חִצִּים וּשְׁלָטִים, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר "כְּחִצִּים בְּיַד גִּבּוֹר כֵּן בְּנֵי הַנְּעוּרִים. אַשְׁרֵי הַגֶּבֶר אֲשֶׁר מִלֵּא אֶת אַשְׁפָּתוֹ מֵהֶם":

פסוק ה

שְׁנֵי שָׁדַיִךְ. הַמֵּינִיקוֹת אוֹתָךְ, זֶה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:

כִּשְׁנֵי עֳפָרִים תְּאוֹמֵי צְבִיָּה. דֶּרֶךְ צְבִיָּה לִהְיוֹת יוֹלֶדֶת תְּאוֹמִים. כָּךְ שְׁנֵיהֶם שָׁוִים, שְׁקוּלִים זֶה כָּזֶה. דָּבָר אַחֵר: "שְׁנֵי שָׁדַיִךְ" עַל שֵׁם הַלּוּחוֹת "תְּאוֹמֵי צְבִיָּה" שֶׁהֵם מְכֻוָּנוֹת בְּמִדָּה אַחַת, וַחֲמִשָּׁה דִּבְּרוֹת עַל זוֹ וַחֲמִשָּׁה עַל זוֹ מְכֻוָּנִין דִּבּוּר כְּנֶגֶד דִּבּוּר: "אָנֹכִי" כְּנֶגֶד "לֹא תִרְצָח", שֶׁהָרוֹצֵחַ מְמַעֵט אֶת הַדְּמוּת שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. "לֹא יִהְיֶה לְךָ" כְּנֶגֶד "לֹא תִנְאָף", שֶׁהַזּוֹנֶה אַחַר עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, דֶּרֶךְ אִשָּׁה הַמְנָאֶפֶת תַּחַת אִישָׁהּ תִּקַּח אֶת זָרִים. "לֹא תִשָּׂא" כְּנֶגֶד "לֹא תִגְנֹב", שֶׁהַגּוֹנֵב סוֹפוֹ לִשָּׁבַע לַשֶּׁקֶר. "זָכוֹר" כְּנֶגֶד "לֹא תַעֲנֶה", שֶׁהַמְחַלֵּל אֶת הַשַּׁבָּת מֵעִיד שֶׁקֶר בְּבוֹרְאוֹ, לוֹמַר שֶׁלֹּא שָׁבַת בְּשַׁבַּת בְּרֵאשִׁית. "כַּבֵּד" כְּנֶגֶד "לֹא תַחְמֹד", שֶׁהַחוֹמֵד סוֹפוֹ לְהוֹלִיד בֵּן שֶׁמְּקַלֶּלֶה אוֹתוֹ וּמְכַבֵּד לְמִי שֶׁאֵינוֹ אֲבִיו:

הָרֹעִים. אֶת צֹאנָם בַּשּׁוֹשַׁנִּים וּמַדְרִיכִים אוֹתָם בְּדֶרֶךְ נוֹחָה וִישָׁרָה:

פסוק ו

עַד שֶׁיָּפוּחַ הַיּוֹם. עַד שֶׁתִּתְפַּשֵּׁט הַחַמָּה:

וְנָסוּ הַצְּלָלִים. הִיא עֵת שָׁרָב וְחֹם הַיּוֹם אֲנִי אֵצִילֵךְ וְאֵתֵּ עֲרֵבָה עָלַי:

הַיּוֹם. הוּא הַשֶּׁמֶשׁ, וְכֵן "לְרוּחַ הַיּוֹם", וְכֵן "כִּי הִנֵּה הַיּוֹם בָּא בַּעֵר כַּתַּנּוּר". וּמְשָׁיְפוּחַ הַיּוֹם, "אֵלֵךְ לִי בְהַר הַמּוֹרִיָּה", בְּבֵית עוֹלָמִים. בְּבְרֵאשִׁית רַבָּה. כְּלוֹמַר: מְשֻׁחָטִאוּ אָז לְפָנַי לְחַלֵּל אֶת קָדְשֵׁי וְלִנְאֹץ מִנְחָתִי בִּימֵי חָפְנִי וּפִנְחָס, אֶסְתַּלֵּק מֵעֲלֵיכֶם וְאֶטּשׁ מִשְׁכָּן הַזֶּה וְאֶבְחַר לִי בְהַר הַמּוֹרִיָּה, בְּבֵית עוֹלָמִים. וְשָׁם "כֻּלָּךְ יָפָה . . . וּמוּם אֵין בָּךְ", וְאֶרְצֶה שָׁם כָּל קָרְבְּנוֹתַיִךְ:

פסוק ח

אִתִּי מִלְּבָנוֹן כַּלָּה. כְּשֶׁתִּגְלוּ מִלְּבָנוֹן זֶה, אִתִּי תִּגְלוּ, כִּי אֲנִי אֶגְלֶה עִמָּכֶם:

אִתִּי מִלְּבָנוֹן תָּבוֹאִי. וּכְשֶׁתָּשׁוּבוּ מִן הַגּוֹלָה, אֲנִי אָשׁוּב עִמָּכֶם, וְאַף כָּל יְמֵי הַגּוֹלָה, בְּצָרָתֵךְ לִי צָר. וְעַל כֵּן כָּתַב, "אִתִּי מִלְּבָנוֹן תָּבוֹאִי", כְּשֶׁתִּגְלוּ מִלְּבָנוֹן זֶה, אִתִּי תָּבוֹאִי, וְלֹא כָתַב, "אִתִּי לְלְּבָנוֹן תָּבוֹאִי", לוֹמַר, מִשְּׁעַת יְצִיאַתְכֶם מִכָּאן עַד שְׁעַת בִּיאַתְכֶם כָּאן, אֲנִי עִמָּכֶם בְּכֹל אֲשֶׁר תֵּצְאוּ וְתָבוֹאוּ:

תָּשׁוּרִי מֵרֹאשׁ אָמָנָה. בְּקַבְּצִי אֶת נִדָּחַיִךְ, תִּסְתַּכְּלִי וְתִתְבּוֹנְנִי מַה שִּׂכַר פְּעֻלָּתֵךְ מֵרֹאשִׁית הָאֱמוּנָה שֶׁהֶאֱמַנְתְּ בִּי: לֶכְתֵּךְ אַחֲרַי בַּמִּדְבָּר, וּמַסָּעוֹתַיִךְ וַחֲנִיּוֹתַיִךְ עַל פִּי, וּבִיאָתֵךְ לְרֹאשׁ שְׁנִיר וְחֶרְמוֹן שֶׁהָיוּ מְעוֹנוֹת אֲרָיוֹת, סִיחוֹן וְעוֹג. דָּבָר אַחֵר: "מֵרֹאשׁ אָמָנָה", הַר הוּא בְּגִבְעוֹל צְפוֹנָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּשְׁמוֹ אָמָנָה, וּבִלְשׁוֹן מִשְׁנָה טוּרֵי אַמְנוֹן, וְהוֹר הָהָר שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ "מִן הַיָּם הַגָּדוֹל תְּתָאוּ לָכֶם הֹר הָהָר". וּכְשֶׁהַגָּלְיוֹת נִקְבָּצוֹת וּמַגִּיעוֹת שָׁם, הֵם צוֹפִים מִשָּׁם וְרוֹאִין גְּבוּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וַאֲוִירָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּשְׂמֵחִים וְאוֹמְרִים הוֹדָיָה. לְכָךְ נֶאֱמַר: "תָּשׁוּרִי מֵרֹאשׁ אָמָנָה":

פסוק ט

לִבַּבְתִּנִי. מָשַׁכְתְּ אֶת לִבִּי אֵלַיִךְ:

בְּאַחַת מֵעֵינַיִךְ. הַרְבֵּה דְּגָמוֹת טוֹבוֹת שֶׁבִּיךְ, לוּלֵא הָיְתָה בֵּיךְ אֶלָּא אַחַת מֵהֶן הָיִיתִי מְחַבְּבֵךְ בְּיוֹתֵר, וְכָל שֶׁכֵּן בְּכֻלָּן, וְכֵן: "בְּאַחַד עָנָק מִצַּוְּארֹנָיִךְ", בְּאֶחָד מֵרִבִּידֵי עַנְקֵי קְשׁוּטַיִךְ. הֵם תַּכְשִׁיטֵי מִצְוָה שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְצֻיָּנִין בָּהֶם. דָּבָר אַחֵר: "בְּאַחַד עָנָק", בְּאֶחָד מֵאֲבוֹתַיִךְ, הוּא "אֶחָד הָיָה" מְיֻחָד, וְזֶה אַבְרָהָם הַנִּקְרָא עָנָק: "הָאָדָם הַגָּדוֹל בַּעֲנָקִים":

פסוק י

מַה יָּפוּ דֹדַיִךְ. כָּל מָקוֹם שֶׁהֻרְאֵית לִי שָׁם חִבָּה יָפָה הוּא בְּעֵינַי: גִּלְגַּל, שֵׁילֹה, נוֹב וְגִבְעוֹן, וּבֵית עוֹלָמִים. הוּא שֶׁיָּסַד הַבַּבְלִי: "מְנוּחָה וּשְׁאָר וְעוּדִים". "מְנוּחָה", זוּ יְרוּשָׁלַיִם. "וּשְׁאָר וְעוּדִים", מָקוֹם שֶׁנִּתְוַעֲדָה שָׁם שְׁכִינָה לְיִשְׂרָאֵל:

וְרֵיחַ שְׁמָנַיִךְ. שֵׁם טוֹב:

פסוק יא

נֹפֶת. מָתוֹק:

תִּטֹּפְנָה שִׂפְתוֹתַיִךְ. טַעֲמֵי תוֹרָה:

וְרֵיחַ שַׂלְמֹתַיִךְ. מִצְוֹת הֲגוּנוֹת הַנּוֹהֲגוֹת בְּשַׂלְמוֹתַיִךְ: צִיצִית, תְּכֵלֶת, בִּגְדֵי כְהֻנָּה, אִסּוּר שַׁעַטְנֵז:

פסוק יב

גַּן נָעוּל. עַל שֵׁם צְנִיעוּת בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁאֵין פְּרוּצוֹת בַּעֲרָיוֹת:

גַּל נָעוּל. יֵשׁ לְפָרְשׁוֹ לְשׁוֹן מַעְיָן כְּמוֹ "גֻּלּוֹת עִלָּיוֹת". וְיֵשׁ לְפָרְשׁוֹ לְשׁוֹן שַׁעַר, וְהוּא לְשׁוֹן אֲרַמִּי, בַּתַּלְמוּד: "טְרוֹקוּ גַּלֵּי":

פסוק יג

שְׁלָחַיִךְ. אֶרֶץ יְבֵשָׁה קְרוּיָה בֵּית הַשְׁלָחִין, וְצָרִיךְ לְהַשְׁקוֹתָהּ תָּמִיד. וּשְׁדֵה בֵּית הַבַּעַל יָפֶה הֵימֶנָּה. וְכָאן קִלֵּס הַיָּבֵשׁ, שְׁלָחַיִךְ הֲרֵי הֵן מְלֵאִין כָּל טוּב כְּפַרְדֵּס רִמּוֹנִים. וְזֶה עַל שֵׁם קְטַנִּים שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל מַרְטִיבִים מַעֲשִׂים טוֹבִים כְּפַרְדֵּס רִמּוֹנִים:

כְּפָרִים עִם נְרָדִים. מִינֵי בְשָׂמִים הֵם:

פסוק טו

מַעְיַן גַּנִּים. כָּל זֶה מוֹסֵב עַל "שְׁלָחַיִךְ", וּמְקַלְּסָן כְּמַעְיַן הַמַּשְׁקֶה אוֹתָן. וְהַדְּגְמָא: עַל שֵׁם טְבִילוֹת טֹהַר שֶׁבָּנוֹת יִשְׂרָאֵל טוֹבְלוֹת:

וְנֹזְלִים מִן לְבָנוֹן. מִמְּקוֹם נְקִיּוּת בְּאֵין עֲכִירַת טִיט:

פסוק טז

עוּרִי צָפוֹן וּבוֹאִי תֵימָן. אַחַר שֶׁעָרַב עָלַי רֵיחֵךְ וְנוֹי מִשְׁכְּנוֹתַיִךְ, אֲנִי מְצַוֶּה אֶת הָרוּחוֹת צָפוֹן וְתֵימָן לְהָפִיחַ בְּגַנֵּךְ לָצֵאת רֵיחֵךְ הַטּוֹב לְמֵרָחוֹק, וְהַדְּגְמָא: עַל שֵׁם שֶׁהַגָּלֻיּוֹת מִתְקַבְּצוֹת, וּמִכָּל הַגּוֹיִם מְבִיאִים אוֹתָם מְנֻחָה לִירוּשָׁלַיִם, וּבִימֵי הַבִּנְיָן יִהְיוּ יִשְׂרָאֵל נִקְבָּצִים שָׁם לְמוֹעֲדִים וְלִרְגָלִים, וְיִשְׂרָאֵל מְשִׁיבִין: "יָבֹא דוֹדִי לְגַנּוֹ", אִם אַתָּה שָׁם הַכֹּל שָׁם:

פרק ה

פסוק א

בָּאתִי לְגַנִּי. בִּימֵי חֲנֻכַּת הַבַּיִת:

אָרִיתִי. לָקַטְתִּי, וְהוּא לְשׁוֹן מִשְׁנָה: "כִּמְלֹא אוֹרָה וְסָלוֹ", וְאַף לְשׁוֹן מִקְרָא "וְאָרוּהָ כָּל עֹבְרֵי דָרֶךְ". וְנֶאֱמַר עַל שֵׁם הַקְּטֹרֶת, שֶׁהַקְּטִירוּ קְטֹרֶת יָחִיד הַנִּשִׂיאִים עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן וְנִתְקַבְּלָה, וְהוּא דָּבָר שֶׁאֵינוֹ נוֹהֵג לְדוֹרוֹת. וְעַל כֵּן נֶאֱמַר: "אָכַלְתִּי יַעְרִי עִם דִּבְשִׁי". יֵשׁ דְּבַשׁ שֶׁהוּא גָּדֵל בְּקָנִים, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: "בִּיעָרַת הַדְּבָשׁ". וְ"יַעְרַת" הִיא לְשׁוֹן קָנֶה, כְּמוֹ "וַתָּשֶׂם בַּסּוּף", וְשׁוֹיתֹהּ בְּיַעֲרָא. וּמוֹצִיץ הַדְּבַשׁ וּמַשְׁלִיכִין הָעֵץ. וַאֲנִי מֵרֹב חִבָּה "אָכַלְתִּי יַעְרִי עִם דִּבְשִׁי", אָכַלְתִּי הַקָּנֶה עִם הַדְּבַשׁ, אֶת שֶׁאֵינוֹ רָאוּי עִם הָרָאוּי, קְטֹרֶת נָדָבָה, וְכֵן שִׁעְרִי חִטָּאת שֶׁהַקְּרִיבוּ הַנְּשִׂיאִים, וְאֵין חִטָּאת קְרֵבָה נְדָבָה, וַאֲנִי קִבַּלְתִּים בּוֹ בַּיּוֹם:

שָׁתִיתִי יֵינִי. הֵם הַנְּסָכִים:

עִם חֲלָבִי. מָתְקוּ וְצַחוּ מֵחָלָב:
אִכְלוּ רֵעִים. בְּאוֹהֶל מוֹעֵד אַהֲרֹן וּבָנָיו, וּבְבֵית עוֹלָמִים הַכֹּהֲנִים כֻּלָּם:
שְׁתוּ וְשִׁכְרוּ דוֹדִים. אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל אוֹכְלֵי בְשַׂר זֶבַח הַשְּׁלָמִים שֶׁהִקְרִיבוּ לַחֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ:

פסוק ב

אֲנִי יְשֵׁנָה. כְּשֶׁהָיִיתִי שְׁלֵוָה וּשְׁקֵטָה בְּבֵית רִאשׁוֹן, נוֹאַשְׁתִּי מֵעֲבֹד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כִּישֵּׁנָה וְנִרְדָּמֶת:
וְלִבִּי עֵר. זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. כָּךְ נִדְרַשׁ בְּפִסְיקְתָא:
וְלִבִּי עֵר. הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא צוּר לְבָבִי וְחֶלְקִי עֵר לְשָׁמְרֵנִי וּלְהֵיטִיב לִי:
קוֹל דּוֹדִי דוֹפֵק. מַשְׁרֶה שְׁכִינָתוֹ עַל הַנְּבִיאִים וּמַזְהִיר עַל יְדֵיהֶם הַשְׁכֵּם וְשָׁלוֹחַ:
פִּתְחִי לִי. אַל תִּגְרְמִי לִי שֶׁאֶסְתַּלֵּק מֵעָלַיִךְ:
שֶׁרֹאשִׁי נִמְלָא טָל. לְשׁוֹן אָדָם שֶׁבָּא בַלַּיְלָה דוֹפֵק עַל פֶּתַח אֲהוּבָתוֹ. אוֹמֵר כֵּן: "בִּשְׁבִיל חִבָּתֵךְ בָּאתִי בַּלַּיְלָה בְּעֵת הַטַּל אוֹ הַגֶּשֶׁם". וְהַדֶּגְמָא: "שֶׁרֹאשִׁי נִמְלָא טָל" שֶׁאֲנִי מְלֵא רָצוֹן וְנַחַת רוּחַ אַבְרָהָם אָבִיךְ, שֶׁעָרְבוּ עָלַי מַעֲשָׂיו כַּטַּל, וְהִנְנִי בָא אֵלַיִךְ טָעוּן בְּרָכוֹת וְשִׁלּוּם שְׂכַר מַעֲשִׂים טוֹבִים אִם תְּשׁוּבִי אֵלָי:
קְוֻצּוֹתַי רְסִיסֵי לָיְלָה. אַף בְּיָדִי הַרְבֵּה קְבוּצוֹת מִינֵי פֵּרְעָנִיּוֹת לִפְרַע מֵעוֹזְבֵי וּמְמָאֲצַי. "טַל" הוּא לְשׁוֹן נַחַת:
רְסִיסֵי לָיְלָה. גִּשְׁמֵי לַיְלָה שֶׁהֵן טוֹרֵחַ וַעֲיֵפוּת. "רְסִיסֵי" תַּרְגּוּם שֶׁל "רְבִיבִים", "וְכִרְבִיבִים עֲלֵי עֵשֶׂב," "וְכִרְסִיסֵי מַלְקוֹשָׁא" קְווּצוֹת הֵן דְּבוּקֵי שַׂעֲרוֹת הָרֹאשׁ הַמְדֻבָּקִים יַחַד שֶׁקּוֹרִין פלוצייל"ש. וּלְפִי שֶׁאָחַז הַמִּקְרָא בִּלְשׁוֹן טַל וּמָטָר, אָחַז בִּלְשׁוֹן רֹאשׁ וּקְוֻצּוֹת, שֶׁדֶּרֶךְ טַל וּמָטָר לְהֵאָחֵז בַּשַּׂעָר וּבַקְּוֻצּוֹת. וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ "טַל וּרְסִיסֵי לָיְלָה" שְׁנֵיהֶם לְטוֹבָה שְׂכַר מִצְוֹת קַלּוֹת הַנּוֹחוֹת לְהֵעָשׂוֹת כְּטַל, וּשְׂכַר מִצְוֹת חֲמוּרוֹת הַקָּשׁוֹת כְּטוֹרַח רְסִיסֵי לָיְלָה:

פסוק ג

פָּשַׁטְתִּי אֶת כֻּתָּנְתִּי. כְּלוֹמַר, כְּבָר לִמַּדְתִּי לְעַצְמִי דְּרָכִים אֲחֵרִים; לֹא אוּכַל לָשׁוּב אֵלַיִךְ עוֹד, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר, "וּמִן אֲז חָדַלְנוּ לְקַטֵּר לִמְלֶכֶת הַשָּׁמַיִם וגו'" שֶׁהָיוּ הַדְּרָכִים הָאֵלֶּה יְשָׁרִים בְּעֵינֵיהֶם. וּלְשׁוֹן "פָּשַׁטְתִּי אֶת כֻּתָּנְתִּי, רָחַצְתִּי אֶת רַגְלַי", לְשׁוֹן תְּשׁוּבַת הָאִשָּׁה הַמְנָאֶפֶת שֶׁאֵינָהּ רוֹצָה לִפְתּוֹחַ לְבַעְלָהּ הַדֶּלֶת, וּלְפִי שֶׁפָּתַח הַכָּתוּב בִּלְשׁוֹן "אֲנִי יְשֵׁנָה, קוֹל דּוֹדִי דוֹפֵק", סִיֵּם בִּלְשׁוֹן תְּשׁוּבָה הַנּוֹפֶלֶת עַל לְשׁוֹן דּוֹפֵק עַל הַדֶּלֶת בְּעֵת מִשְׁכַּב הַשֵּׁנָה בַּלֵּילוֹת:

פסוק ד

דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן הַחוֹר. שֶׁאֲצָל הַדֶּלֶת, וְרָאִיתִי יָדוֹ, וְנֶהְפְּכוּ עָלַי הֲמוֹן מֵעַי לְשׁוּב לְאַהֲבָתוֹ וְלִפְתֹּחַ לוֹ:

פסוק ה

קַמְתִּי אֲנִי לִפְתֹּחַ לְדוֹדִי וְיָדַי נָטְפוּ מוֹר. כְּלוֹמַר, בְּלֵב שָׁלֵם וְנֶפֶשׁ חֲפֵצָה, כִּמְקַשֶּׁטֶת עַצְמָהּ לְהִתְאַהֵב עַל אִישָׁהּ בְּרֵיחַ טוֹב:

מוֹר עֹבֵר. רֵיחַ עוֹבֵר וּמִתְפַּשֵּׁט לְכָל צַד:

פסוק ו

וְדוֹדִי חָמַק עָבָר. נִסְתַּר וְנִכְסָה מִמֶּנִּי, כְּמוֹ "חַמּוּקֵי יְרֵכַיִךְ", סִתְרֵי יֶרֶךְ, עַל שֵׁם שֶׁהַיֶּרֶךְ בַּסֵּתֶר. "עַד מָתַי תִּתְחַמָּקִין", תִּסָּתְרִי וְתִתְכַּסִּי מֵחֲמַת בּוּשָׁה שֶׁמַּעַלְתְּ בִּי:

נַפְשִׁי יָצְאָה בְדַבְּרוֹ. שֶׁאָמַר "לֹא אָבֹא אֶל בֵּיתֵךְ, כִּי מִתְּחִלָּה לֹא אָבִית לִפְתּוֹחַ".

פסוק ז

בִּקַּשְׁתִּיהוּ וגו': מְצָאֻנִי הַשֹּׁמְרִים הַסֹּבְבִים בָּעִיר. וְתוֹפְסִין גַּנָּבִים הַמְהַלְכִים בַּלֵּילוֹת:

הִכּוּנִי פְצָעוּנִי. חָבְלוּ בִי חַבּוּרָה. כָּל פֶּצַע, לְשׁוֹן מַכַּת כְּלִי זַיִן הוּא, נברדור"א בְּלַעַ"ז:

רָדִידִי. עֶדְיֵי הַמְרוּדָּד וְהַמְרוּקָּע עָלַי, וְכֵן כָּל הָעִנְיָן לְשׁוֹן אִשָּׁה נְעוּרִים הַמִּתְאוֹנֶנֶת עַל בַּעַל נְעוּרֶיהָ וּמְבַקַּשְׁתּוֹ. וְזוּ הִיא הַדְּגְמָא:

דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן הַחוֹר. כְּשֶׁאָמַרְתִּי, "רָחַצְתִּי אֶת רַגְלַי וְלֹא אֶפְתַּח לְךָ, וְלֹא אָשׁוּב מִן עֲבוֹדַת אֱלִילִים שֶׁבָּחַרְתִּי בָהּ":

שָׁלַח יָדוֹ. וְהֶרְאָה נִקְמָתוֹ בִּימֵי אָחָז, וְהֵבִיא עָלָיו חֵיל מֶלֶךְ אֲרָם, "וַיַּכּוּ בוֹ וַיִּשְׁבּוּ מִמֶּנּוּ שִׁבְיָה גְדוֹלָה וגו' וַיַּהֲרֹג פֶּקַח בֶּן רְמַלְיָהוּ בִּיהוּדָה מֵאָה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף בְּיוֹם אֶחָד":

וּמֵעַי הָמוּ עָלָיו. בָּא חִזְקִיָּהוּ בְנוֹ וְשָׁב בְּכָל לְבָבוֹ לִדְרוֹשׁ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כָּל דּוֹרוֹ שְׁלֵמִים, לֹא קָם דּוֹר בְּיִשְׂרָאֵל כְּמוֹתָם, כְּמוֹ שֶׁמְּפוֹרָשׁ בְּחֶלֶק: "בָּדְקוּ מִדָּן וְעַד בְּאֵר שֶׁבַע וְלֹא מָצְאוּ עַם הָאָרֶץ, מִגַּבַּת וְעַד אַנְטוֹכְיָא, וְלֹא מָצְאוּ אִישׁ וְאִשָּׁה שֶׁאֵין בְּקִיאִין בְּהִלְכוֹת טֻמְאָה וְטָהֳרָה". וְזֶהוּ: "וְיָדַי נָטְפוּ מוֹר וגו'". אַף יֹאשִׁיָּהוּ נֶאֱמַר בּוֹ "וְכָמוֹהוּ לֹא הָיָה לְפָנָיו מֶלֶךְ", כִּי רָאָה פּוּרְעָנוּת שֶׁבָּאָה עַל מְנַשֶּׁה וְעַל אָמוֹן, לְקַיֵּם: "שָׁלַח יָדוֹ מִן הַחוֹר וּמֵעַי הָמוּ עָלָיו":

פָּתַחְתִּי אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי חָמַק עָבָר. לֹא בִטֵּל גְּזֵרָתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר בְּחִזְקִיָּהוּ, "הִנֵּה יָמִים בָּאִים וְנִשָּׂא כָּל אֲשֶׁר בְּבֵיתֶךָ וגו'. וּמִבָּנֶיךָ אֲשֶׁר תּוֹלִיד" אֵלּוּ דָּנִיֵּאל, חֲנַנְיָה, מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה; וְאַף בְּיֹאשִׁיָּהוּ עַל יְדֵי חֻלְדָּה הַנְּבִיאָה "הִנְנִי מֵבִיא רָעָה אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה וְעַל יֹשְׁבָיו וגו'", וְאוֹמֵר, "וְכָמֹהוּ לֹא הָיָה לְפָנָיו מֶלֶךְ וגו'. אַךְ לֹא שָׁב ה' מֵחֲרוֹן אַפּוֹ הַגָּדוֹל אֲשֶׁר חָרָה אַפּוֹ בִּיהוּדָה עַל כָּל הַכְּעָסִים אֲשֶׁר הִכְעִיסוֹ מְנַשֶּׁה. וַיֹּאמֶר ה', 'גַּם אֶת יְהוּדָה אָסִיר מֵעַל פָּנַי כַּאֲשֶׁר הֵסַרְתִּי אֶת יִשְׂרָאֵל וּמָאַסְתִּי אֶת הָעִיר הַזֹּאת'":

נַפְשִׁי יָצְאָה בְדַבְּרוֹ. יְצָאָה מִמֶּנִּי בְּדַבְּרוֹ דָּבָר זֶה:

בְּקַשְׁתִּיהוּ וְלֹא מְצָאתִיהוּ. וְאִם תֹּאמַר, "וַהֲלֹא יִרְמְיָה עוֹמֵד וּמִתְנַבֵּא בִּימֵי יְהוֹיָקִים וְצִדְקִיָּהוּ, 'שׁוּבוּ אֵלַי וְאָשׁוּבָה אֲלֵיכֶם'", לֹא לְבַטֵּל הַגְּזֵרָה, אֶלָּא לְהָקֵל הַפֻּרְעָנוּת וּלְהָכִין מַלְכוּתָם בְּשׁוּבָם מִן הַגּוֹלָה, לְנָטְעָם מֵאֵין נְתִישָׁה וְלִבְנוֹתָם מֵאֵין הוֹרֵס:

מְצָאֻנִי הַשֹּׁמְרִים. נְבוּכַדְנֶאצַּר וְחֵילוֹתָיו:

הַסֹּבְבִים בָּעִיר. לִנְקוֹם נִקְמָתוֹ שֶׁל מָקוֹם:

נָשְׂאוּ אֶת רְדִידִי. בֵּית הַמִּקְדָּשׁ:

שֹׁמְרֵי הַחֹמוֹת. אַף מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת שֶׁהָיוּ שׁוֹמְרִים חוֹמוֹתֶיהָ כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר, "עַל חוֹמֹתַיִךְ יְרוּשָׁלַיִם וגו'" הֵם הִצִּיתוּ בּוֹ אֶת הָאוּר, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר, "מִמָּרוֹם שָׁלַח אֵשׁ וגו'":

פסוק ח

הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם. הָאֻמּוֹת: אֲנָשֵׁי נְבוּכַדְנֶאצַּר שֶׁרְאִיתֶם בַּחֲנַנְיָה, מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה מוֹסְרִים עַצְמָם לִכְבֶשַׁן הָאֵשׁ, וְאֶת דָּנִיֵּאל לְגוֹב אֲרָיוֹת עַל עִסְקֵי הַתְּפִלָּה, וְאֶת דּוּרוֹ שֶׁל מָרְדְּכַי בִּימֵי הָמָן:

אִם תִּמְצְאוּ אֶת דּוֹדִי. לֶעָתִיד לָבוֹא לְיוֹם הַדִּין, שֶׁיְּבַקֵּשׁ מִכֶּם לְהַעִיד עָלַי, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר, "יִתְּנוּ עֵדֵיהֶם וְיִצְדָּקוּ":

מַה תַּגִּידוּ לוֹ. שֶׁתַּעִידוּ עָלַי שֶׁבִּשְׁבִיל אַהֲבָתוֹ חָלִיתִי בְּיִסּוּרִים קָשִׁים בֵּינֵיכֶם. יָבֹא נְבוּכַדְנֶאצַּר וְיַעִיד, יָבֹא אֱלִיפַז וְצוֹפַר וְכָל נְבִיאֵי הָאֻמּוֹת, וְיַעִידוּ עָלַי שֶׁקִּיַּמְתִּי אֶת הַתּוֹרָה:

פסוק ט

מַה דּוֹדֵךְ מִדּוֹד. כְּךְ הָיוּ שׁוֹאֲלִין הָאֻמּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל, "מָה אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל הָאֱלֹהִים שֶׁכָּךְ אַתֶּם נִשְׂרָפִים וְנִצְלָבִים עָלָיו"?

שֶׁכָּכָה הִשְׁבַּעְתָּנוּ. לְהָעִיד לוֹ עַל אַהֲבָתֵךְ:

פסוק י

דּוֹדִי צַח. לָבָן, כְּמוֹ "צַחוּ מֵחָלָב":

וְאָדוֹם. אָפֻרַשׁ תְּחִלָּה כָּל הָעִנְיָן לְפִי פְּשׁוּטוֹ, בְּקִילּוּס נוֹי בָּחוּר כְּשֶׁהוּא לָבָן וּפָנָיו אַדְמוֹנִיּוֹת:

דָּגוּל מֵרְבָבָה. נִדְגָּל בַּחֲיָלוֹת הַרְבֵּה, רַבִּים חֲיָלוֹתָיו. רְבָבוֹת הַרְבֵּה קְרוּיִין רְבָבָה, שֶׁנֶּאֱמַר "רְבָבָה כְּצֶמַח הַשָּׂדֶה נְתַתִּיךְ":

פסוק יא

רֹאשׁוֹ. מַבְהִיק כְּכֻתֶּם פָּז. כֶּתֶם הוּא לְשׁוֹן סְגֻלַּת מְלָכִים שֶׁאוֹצְרִין בְּבֵית גְּנָזֵיהֶם, וְכֵן "יִשְּׁנָא הַכֶּתֶם הַטּוֹב", וְכֵן "וְלַכֶּתֶם אָמַרְתִּי מִבְטַחִי", וְכֵן "וַחֲלִי כָתֶם":

קְוָצוֹתָיו תַּלְתַּלִּים. לְשׁוֹן תְּלוּיִים, פנדלויי"ש בְּלַע"ז:

שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב. כָּל אֵלֶּה נוֹי לְבָחוּר:

פסוק יב

עֵינָיו כְּיוֹנִים עַל אֲפִיקֵי מָיִם. עֵינָיו עַל אֲפִיקֵי מַיִם נָאוֹת כְּעֵינֵי יוֹנִים. אֲפִיקֵי מַיִם עֲרָבִים לְמַרְאֶה, וְהַבַּחוּרִים יוֹצְאִים שָׁם לָשׂוּט. וְכֵן מְקֻלֶּס הַמְשׁוֹרֵר: עֵינֵי דוֹדִי, כְּשֶׁהוּא מַבִּיט עַל אֲפִיקֵי מַיִם, דּוֹמוֹת לְנוֹי עֵינֵי יוֹנִים:

רֹחֲצוֹת. עֵינֵי דוֹדִי בֶּחָלָב:

יֹשְׁבוֹת עַל מִלֵּאת. כָּל זֶה לְשׁוֹן נוֹי. לֹא בּוֹלְטוֹת יוֹתֵר מִדַּאי וְלֹא שׁוֹקְעוֹת, אֶלָּא יוֹשְׁבוֹת עַל מִלֵּאת, גּוּמָא שֶׁלָּהֶם. (סְפָרִים אֲחֵרִים: הָעֵין לְפִי הַגּוּמָא.) הָעִנְיָן לְפִי הַדַּגְמָא. וְהוּא לְשׁוֹן כָּל דָּבָר שֶׁעֲשׂוּי לְמַלּוֹאת גּוּמָא הָעֲשׂוּיָה לוֹ לְמוֹשָׁב כְּמוֹ "אַבְנֵי מִלֵּאִים", "וּמִלֵּאתָ בוֹ מִלֵּאת אֶבֶן":

פסוק יג

לְחָיָו כַּעֲרוּגַת הַבֹּשֶׂם. אֲשֶׁר שָׁם בְּאוֹתָם עֲרוּגוֹת גְּדוּלֵי מֶרְקָחִים:

מִגְדְּלוֹת מֶרְקָחִים. מִגְדְּלוֹת שֶׁל מֶרְקָחִים, גְּדוּלֵי בְשָׂמִים שֶׁמְּפַטְּמִים אוֹתָם מַעֲשֵׂה רוֹקֵחַ:

פסוק יד

גְּלִילֵי זָהָב. כְּאוֹפַנֵּי זָהָב:

מְמֻלָּאִים בַּתַּרְשִׁישׁ. כָּל לְשׁוֹן מוֹשַׁב אֶבֶן יְקָרָה בְּזָהָב קְרוּי מִלֵּאת:

עֶשֶׁת. לְשׁוֹן "שָׁמְנוּ עָשְׁתוּ". קִבּוּץ עָב קָרוּי עֶשֶׁת משׁשאי"ה בְּלַעַ"ז:

שֵׁן. מֵעַצְמוֹת פִּיל:

מְעֻלֶּפֶת סַפִּירִים. מְקוּשֶׁטֶת וּמְתוּקֶנֶת בְּסַפִּירִים, לְשׁוֹן "וַתִּתְעַלֵּף", דִּמְתַרְגְּמִינָן וְאִתַּקְנַת:

פסוק טו

שׁוֹקָיו. כְּעַמּוּדֵי שֵׁשׁ הַמְיֻסָּדִים עַל אַדְנֵי פָז:

עַמּוּדֵי שֵׁשׁ. עַמּוּדֵי שַׁיִשׁ, וַחֲבֵרוֹ בְּמָגִלַּת אֶסְתֵּר, "עַל גְּלִילֵי כֶסֶף וְעַמּוּדֵי שֵׁשׁ". וּמַרְאֵהוּ גָּבוֹהַּ כְּאַרְזֵי הַלְּבָנוֹן:

בָּחוּר כָּאֲרָזִים. נִבְחָר בֵּין הַבָּנִים כְּאֶרֶז בֵּין שְׂאָר עֵצִים:

פסוק טז

חִכּוֹ מַמְתַקִּים. דְּבָרָיו עֲרֵבִים:

זֶה דוֹדִי. זֶה דְמוּת דּוֹדִי וְזֶה דְמוּת רֵעִי, וְעַל כָּל אֵלֶּה חָלִיתִי לְאַהֲבָתוֹ. וְהַדַּגְמָא כְּלַפֵּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כָּךְ הִיא:

דּוֹדִי צַח. וְלָבָן לְהַלְבִּין עֲוֹנוֹתַי. צַח וְלָבָן כְּשֶׁנִּרְאָה בְּסִינַי נִרְאָה כָּזָקֵן מוֹרֶה הוֹרָאוֹת, וְכֵן בְּשִׁבְתּוֹ לַמִּשְׁפָּט "לְבוּשׁוֹ כִּתְלַג חִוֵּר וּשְׂעַר רֹאשׁוֹ כַּעֲמַר נָקִא":

וְאָדוֹם. לִיפְרַע מִשּׁוֹנְאָיו כְּעִנְיַן שֶׁנֶּאֱמַר, "מַדּוּעַ אָדֹם לִלְבוּשֶׁךָ":

דָּגוּל מֵרְבָבָה. הַרְבֵּה חֲיָלוֹת מַקִּיפִין אוֹתוֹ:

רֹאשׁוֹ כֶּתֶם פָּז. תְּחִלַּת דְּבָרָיו הִבְהִיקוּ כְּכֶתֶם פָּז, וְכֵן הוּא אוֹמֵר, "פֻּתַּח דְּבָרֶיךָ יָאִיר". פָּתַח:

"אָנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ"; הֶרְאָם תְּחִלָּה שֶׁמִּשְׁפַּט מְלוּכָה יֵשׁ לוֹ עֲלֵיהֶם, וְאַחַר כָּךְ גָּזַר עֲלֵיהֶם גְּזֵרוֹתָיו:

קְוֻצּוֹתָיו תַּלְתַּלִּים. עַל כָּל קוֹץ וְקוֹץ תְּלֵי תְלִים שֶׁל הֲלָכוֹת:

שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב. עַל שֵׁם שֶׁהָיְתָה כְתוּבָה לְפָנָיו אֵשׁ שְׁחוֹרָה עַל גַּבֵּי אֵשׁ לְבָנָה. דָּבָר אַחֵר:

"קְוֻצּוֹתָיו תַּלְתַּלִּים" כְּשֶׁנִּרְאָה עַל הַיָּם, נִרְאָה כְּבָחוּר נִלְחָם בִּגְבוּרָה:

עֵינָיו כְּיוֹנִים עַל אֲפִיקֵי מָיִם. כְּיוֹנִים שֶׁעֵינֵיהֶם צוֹפוֹת אֶל אֲרֻבּוֹתֵיהֶם, כָּךְ עֵינָיו עַל בָּתֵּי כְנֵסִיּוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת, שֶׁשָּׁם מוֹצְאֵי הַתּוֹרָה הַמְשׁוּלִּים לְמָיִם:

רֹחֲצוֹת בֶּחָלָב. כְּשֶׁהֵן צוֹפוֹת בַּמִּשְׁפָּט, מְבָרְרוֹת דִּין לַאֲמִתּוֹ לְהַצְדִּיק צַדִּיק, לְתֵת לוֹ כְּצִדְקָתוֹ, וּלְהַרְשִׁיעַ רָשָׁע, לְתֵת דַּרְכּוֹ בְּרֹאשׁוֹ:

יְשֻׁבוֹת עַל מִלֵּאת. עַל מְלֵאת שֶׁל עוֹלָם. מְשׁוֹטְטוֹת בְּכָל הָאָרֶץ, צוֹפוֹת טוֹבִים וְרָעִים. דָּבָר אַחֵר: תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נוֹתְנָם עֵינַיִם לְהָאִיר לָעוֹלָם כְּשֵׁם שֶׁהָעֵינַיִם מְאִירִים לְאָדָם. כְּיוֹנִים הַנּוֹדְדִים מִשּׁוֹבָךְ לְשׁוֹבָךְ לְבַקֵּשׁ אָכְלָם, כָּךְ הֵם הוֹלְכִים מִמִּדְרָשׁוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי חָכָם לְבֵית הַמִּדְרָשׁ שֶׁל פְּלוֹנִי חָכָם, לְבַקֵּשׁ טַעֲמֵי תוֹרָה:

עַל אֲפִיקֵי מָיִם. עַל בָּתֵּי מִדְרָשׁוֹת, שֶׁהֵם מוֹצְאֵי מַיִם שֶׁל תּוֹרָה:

רֹחֲצוֹת בֶּחָלָב. לְפִי שֶׁקְּרָאָן עֵינַיִם וְהָעַיִן לְשׁוֹן נְקֵבָה הִיא, אָמַר "רוֹחֲצוֹת", לְשׁוֹן נְקֵבָה. הֵם מְצַחְצְחִין עַצְמָן בְּחָלָב שֶׁל תּוֹרָה וּמְלַבְּנִים סְתָרֶיהָ וּסְתוּמוֹתֶיהָ:

יְשֻׁבוֹת עַל מִלֵּאת. מְיַשְּׁבִים דְּבָרִים עַל אָפְנֵיהֶם. דָּבָר אַחֵר: "עֵינָיו" עִנְיָנָיו, פָּרָשִׁיּוֹת שֶׁל תּוֹרָה וַהֲלָכוֹת וּמִשְׁנָיוֹת, "כְּיוֹנִים" שֶׁהֵם נָאִים בַּהֲלִיכָתָן; "עַל אֲפִיקֵי מָיִם" בְּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת, "רֹחֲצוֹת בֶּחָלָב" מְצֻחְצָחוֹת בֶּחָלָב, כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי:

לְחָיָו. דִּבְרוֹת הַר סִינַי, שֶׁהֶרְאָה לָהֶם פָּנִים מַסְבִּירוֹת וְשׂוֹחֲקוֹת:

שְׂפָתוֹתָיו שׁוֹשַׁנִּים. דִּבּוּרִים שֶׁנִּדְבַּר בְּאֹהֶל מוֹעֵד, שֶׁהֵם לְרִיצוּי וּלְכַפָּרָה וּלְרֵיחַ טוֹב: תּוֹרַת חַטָּאת וְאָשָׁם וּמִנְחָה וְעוֹלָה וּשְׁלָמִים:

יָדָיו. הַלּוּחוֹת שֶׁנִּתַּן מִימִינוֹ, וּמַעֲשֵׂה יָדָיו הֵמָּה:

גְּלִילֵי זָהָב. אֵלּוּ הַדִּבְּרוֹת, שֶׁבָּהֶן נֶאֱמַר: "הַנֶּחֱמָדִים מִזָּהָב וּמִפָּז רָב". אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נְחֶמְיָה: "מַעֲשֵׂה נִסִּים הָיוּ. שֶׁל סַנְפִּירִינוֹן הָיוּ וְהָיוּ נִגְלָלִין. דָּבָר אַחֵר: עַל שֵׁם שֶׁמְּגַלְגְּלוֹת טוֹבָה לָעוֹלָם:

מְמֻלָּאִים בַּתַּרְשִׁישׁ. שֶׁכְּלַל בַּעֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת תַּרְי"ג מִצְוֹת:

מֵעָיו עָשֶׂת שֵׁן. זֶה תּוֹרַת כֹּהֲנִים הַנִּתָּן בְּאֶמְצַע חֲמִשָּׁה חֲמָשִׁים, כַּמֵּעַיִם הַלָּלוּ שֶׁהֵם נְתוּנִים בְּאֶמְצַע הַגּוּף:

עֶשֶׂת שֵׁן מְעֻלֶּפֶת סַפִּירִים. נִרְאֵית חֲלָקָה כְּעֶשֶׂת שֵׁן, וְהִיא סְדוּרָה דְּקֻדּוּקִים רַבִּים: גְּזֵרוֹת שָׁווֹת וּבְנָיִן אָב וְקַלִּים וַחֲמוּרִים:

מְיֻסָּדִים עַל אַדְנֵי פָז. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר: "הָעֲמוּד הַזֶּה יֵשׁ לוֹ כוֹתֶרֶת לְמַעְלָן וּבָסִיס לְמַטָּן". אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נָחְמָן: פָּרְשִׁיּוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה יֵשׁ לָהֶן כוֹתֶרֶת לְמַעְלָן וּבָסִיס לְמַטָּן, וּסְמוּכוֹת לִפְנֵיהֶם וּלְאַחֲרֵיהֶם, כְּגוֹן פָּרָשִׁיּוֹת שֶׁל שְׁבִיעִית וְיוֹבֵל, "וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר", לְהוֹדִיעֲךָ כַּמָּה קָשָׁה אֲבָקָהּ שֶׁל שְׁבִיעִית, כְּדְאִיתָא בְּמַסֶּכֶת סַכָּה וַעֲרָכִין וּכְגוֹן "יִפְקֹד ה' . . . אִישׁ עַל הָעֵדָה", "צַו . . . אֶת קָרְבָּנִי לַחְמִי". עַד שֶׁאַתָּה מְפַקְּדֵנִי עַל בָּנַי, פְּקֹד אוֹתָם עָלַי! וְכֵן כַּמָּה. לְכָךְ נֶאֱמַר: "שׁוֹקָיו עַמּוּדֵי שֵׁשׁ מְיֻסָּדִים וגו'":

מַרְאֵהוּ כַּלְּבָנוֹן. הַמִּסְתַּכֵּל וּמִתְבּוֹנֵן בִּדְבָרָיו, מוֹצֵא בָּהֶם פְּרָחִים וְלוּלָבִים. כְּיַעַר זֶה שֶׁמְּלַבְלֵב, כָּךְ דִּבְרֵי תוֹרָה הַהוֹגֶה בָּהֶם תָּמִיד מְחַדֵּשׁ בָּהֶם טְעָמִים:

בָּחוּר. נִבְחָר, כָּאֳרָזִים הַנִּבְחָרִים לִבְנְיָן וּלְחֹזֶק וּלְגוֹבַהּ:

חִכּוֹ מַמְתַקִּים. דְּבָרָיו עֲרֵבִים. "וְשֹׁרֶט לָנֶפֶשׁ לֹא תִתְּנוּ בִּבְשַׂרְכֶם אֲנִי ה'", הַנֶּאֱמָן לְשַׁלֵּם שָׂכָר. יֵשׁ חֵךְ מָתוֹק מִזֶּה? אַל תַּחְבְּלוּ בְּעַצְמְכֶם וּתְקַבְּלוּ שָׂכָר! "וּבְשׁוּב רָשָׁע מֵרִשְׁעָתוֹ וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וּצְדָקָה עֲלֵיהֶם הוּא יִחְיֶה" עֲוֹנוֹת נֶחְשְׁבוּ לוֹ לִזְכֻיּוֹת. יֵשׁ חֵךְ מָתוֹק מִזֶּה?

פרק ו

פסוק א

אָנָה הָלַךְ דּוֹדֵךְ. מְאַנִּים וּמְקַנְטְרִים הָאֻמּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל, "אָנָה הָלַךְ דּוֹדֵךְ? לָמָּה הִנִּיחַ אוֹתָךְ עֲזוּבָה אַלְמָנָה"?

אָנָה פָּנָה דּוֹדֵךְ. כְּשֶׁחָזַר וְהִשְׁרָה רוּחוֹ עַל כֻּרְשׁ, וְנָתַן רְשׁוּת לִבְנוֹת הַבַּיִת, וְהִתְחִילוּ לִבְנוֹת, בָּאוּ וְאָמְרוּ לָהֶם: "אָנָה פָּנָה דּוֹדֵךְ?" אִם חוֹזֵר הוּא אֵלֶיךָ נְבַקְּשֶׁנּוּ עִמָּךְ, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר, "וַיִּשְׁמְעוּ צָרֵי יְהוּדָה וּבִנְיָמִן כִּי בְנֵי הַגּוֹלָה בּוֹנִים הֵיכָל וגו' וַיִּגְּשׁוּ אֶל זְרֻבָּבֶל וגו' 'נִבְנֶה עִמָּכֶם כִּי כָכֶם נִדְרוֹשׁ לֵאלֹהֵיכֶם וגו'". וְכַוָּנָתָם לְרָעָה, כְּדֵי לְהַשְׁבִּיתָם מִן הַמְּלָאכָה. וְהֵם מְשִׁיבִים:

פסוק ב

דּוֹדִי יָרַד לְגַנּוֹ. צִוָּה לָנוּ לִבְנוֹת הֵיכָלוֹ וְיִהְיֶה שָׁם עִמָּנוּ:

לַעֲרוּגוֹת הַבֹּשֶׂם. מְקוֹם מִקְטַר הַקְּטֹרֶת:

לְרְעוֹת בַּגַּנִּים. וְעוֹד יָרַד לִרְעוֹת צֹאנוֹ בַּגַּנִּים אֲשֶׁר נָפוֹצוּ שָׁם אוֹתָם שֶׁלֹּא עָלוּ מִן הַגּוֹלָה מַשְׁרֶה שְׁכִינָתוֹ עֲלֵיהֶם בְּבָתֵּי כְנֵסִיּוֹת וּבְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת:

וְלִלְקֹט שׁוֹשַׁנִּים. שׁוֹמֵעַ וּמַקְשִׁיב נִדְבָּרִים בְּתוֹרָתוֹ לִלְקֹט זְכֻיּוֹתֵיהֶן וּלְכָתְבָם בְּסֵפֶר זִכָּרוֹן לְפָנָיו כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר, "אָז נִדְבְּרוּ יִרְאֵי ה' וגו'". וּמַה שֶּׁאַתֶּם אוֹמְרִים לְבַקְּשׁוֹ עִמָּנוּ וְלִבְנוֹת עִמָּנוּ, "אֲנִי לְדוֹדִי" וְלֹא אַתֶּם לוֹ, וְלֹא תִבְנוּ עִמָּנוּ, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר, "לֹא לָכֶם וְלָנוּ לִבְנוֹת בַּיִת לֵאלֹהֵינוּ". וְאוֹמֵר "וְלָכֶם אֵין חֵלֶק וּצְדָקָה וְזִכָּרוֹן בִּירוּשָׁלִַם":

פסוק ג

הָרוֹעֶה בַּשּׁוֹשַׁנִּים. הָרוֹעֶה אֶת צֹאנוֹ בְּמֵרְעֶה נוֹחַ וְטוֹב:

פסוק ד

יָפָה אַתְּ רַעְיָתִי כְּתִרְצָה. וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְקַלְּסָהּ עַל זֹאת, "יָפָה אַתְּ רַעְיָתִי", כְּשֶׁאַתְּ רְצוּיָה לִי. כָּךְ הוּא נִדְרָשׁ בְּסִפְרֵי:

נָאוָה. אַתְּ עַתָּה כַּאֲשֶׁר בָּרִאשׁוֹנָה בִּירוּשָׁלִַם:

אֲיֻמָּה כַּנִּדְגָּלוֹת. חֵילֵי מַלְאָכִים. אֵימָתֵךְ אָטִיל עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא לְהִלָּחֵם וּלְהַשְׁבִּיתְכֶם מִן הַמִּלְאָכָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּעֶזְרָא:

פסוק ה

הָסֵבִּי עֵינַיִךְ מִנֶּגְדִּי. כְּבָחוּר שֶׁאֲרוּסָתוֹ חֲבִיבָה וַעֲרֵבָה עָלָיו וְעֵינֶיהָ נָאוֹת. וְאוֹמֵר לָהּ, "הָסֵבִּי עֵינַיִךְ מִנֶּגְדִּי כִּי בְרָאוֹתִי אוֹתָךְ לִבִּי מִשְׁתַּחֵץ וּמִתְגָּאֶה עָלַי, וְרוּחִי גַּסָּה בִּי, וְאֵינִי יָכוֹל לְהִתְאַפֵּק":

הִרְהִיבֻנִי. הֵגֵסּוּ לִבִּי, כְּמוֹ "וְרָהְבָם עָמָל וָאָוֶן", "רַהַב הֵם שָׁבֶת", אישוויי"ר בְּלַעַ"ז. וְהַדָּגְמָא כָּךְ הוּא: אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, בְּמִקְדָּשׁ זֶה אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׁיב לָכֶם אָרוֹן וְכַפֹּרֶת וּכְרוּבִים, שֶׁהֵם הִרְהִיבוּנִי בְּבֵית רִאשׁוֹן, לְהַרְאוֹתְכֶם חִבָּה יְתֵרָה עַד שֶׁמַּעֲלָתֶם בִּי:

שַׁעְרֵךְ כְּעֶדֶר הָעִזִּים. בִּקְטַנִּים וְרַכִּים וְדַקִּים שֶׁבָּכֶם יֵשׁ שֶׁבַח הַרְבֵּה:

פסוק ו

שִׁנַּיִךְ. קְצִינִים וְגִבּוֹרִים שֶׁבִּיךְ כֻּלָּם לְטוֹבָה:

כְּעֶדֶר הָרְחֵלִים. הָרְחֵל הַזֹּאת כֻּלָּהּ קְדוֹשָׁה: צַמְרָהּ לְתִכְלֶת, בְּשָׂרָהּ לְקָרְבָּן, קַרְנֶיהָ לְשׁוֹפָרוֹת, שׁוֹקֶיהָ לַחֲלִילִין, מֵעֶיהָ לְכִנּוֹרוֹת, עוֹרָהּ לְתֹף, אֲבָל הָרְשָׁעִים נִמְשְׁלוּ לִכְלָבִים שֶׁאֵין מֵהֶם לְקָדֶשׁ כְּלוּם:

פסוק ח

שִׁשִּׁים הֵמָּה מְלָכוֹת. אַבְרָהָם וְיוֹצְאֵי יְרֵכוֹ. בְּנֵי קְטוּרָה שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה, יִשְׁמָעֵאל וּבָנָיו שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה, יִצְחָק וּבָנָיו ג', בְּנֵי יַעֲקֹב שְׁנֵים עָשָׂר, בְּנֵי עֵשָׂו ט"ז, בְּדִבְרֵי הַיָּמִים, הֲרֵי שִׁשִּׁים. וְאִם תֹּאמַר, צֵא מֵהֶם תִּמְנַע שֶׁהִיא אִשָּׁה, אַבְרָהָם מִן הַמְּנָיָן:

וּשְׁמֹנִים פִּילַגְשִׁים. נֹחַ וּבָנָיו עַד אַבְרָהָם. כָּל תּוֹלְדוֹת יוֹצְאֵי הַתֵּבָה שְׁמֹנִים תִּמְצָאֵם. וּכְשֵׁם שֶׁהַמְּלָכוֹת, שֶׁהֵם נְשֵׁי הַמֶּלֶךְ, יְתֵרוֹת בְּגֶדֶלָה עַל הַפִּילַגְשִׁים, כָּךְ הָיוּ אַבְרָהָם וְיוֹצְאֵי יְרֵכוֹ חֲשׁוּבִים גְּדוֹלִים וִיתֵרִים בַּחֲשִׁיבוּת עַל הַכֹּל, כַּאֲשֶׁר תִּרְאֶה. הָגָר בַּת מְלָכִים הָיְתָה, תִּמְנַע בַּת שִׁלְטוֹנִים הָיְתָה, וְנַעֲשֵׂית פִּילֶגֶשׁ לְעֵשָׂו. וְאוֹמֵר "אֶל עֵמֶק שָׁוֵה וגו'" הֶשְׁוּוּ כֻּלָּם בְּעֵצָה אַחַת וְהִמְלִיכוּ אֶת אַבְרָהָם עֲלֵיהֶם:

וַעֲלָמוֹת אֵין מִסְפָּר. לְמִשְׁפָּחוֹת הַרְבֵּה נֶחְלְקוּ כָּל אֵלֶּה:

פסוק ט

אַחַת הִיא יוֹנָתִי. וּמִכֻּלָּם אַחַת הִיא הַנִּבְחֶרֶת לִי לְיוֹנָה תַּמָּה, שֶׁהִיא תְּמִימַת לֵב עִם בֶּן זוּגָהּ:

אַחַת הִיא לְאִמָּהּ. לִכְנֶסְיָתָהּ. הַרְבֵּה מַחֲלוֹקוֹת בְּבָתֵּי מִדְרְשׁוֹת כֻּלָּם לִבָּם לְהָבִין תּוֹרָה עַל מְכוֹנָהּ וְעַל אֲמִתָּתָהּ:

בָּרָה הִיא לְיוֹלַדְתָּהּ. יַעֲקֹב רָאָה אוֹתָהּ מִטָּה שְׁלֵמָה בְּלֹא פְּסוּל וְהוֹדָה וְקִלֵּס לַמָּקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר, "וַיִּשְׁתַּחוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמִּטָּה":

רָאוּהָ בָנוֹת. אֶת יִשְׂרָאֵל בְּגֶדֶלָתָהּ:

וַיְאַשְּׁרוּהָ. וּמַה הִיא קְלוּסָן?

פסוק י

מִי זֹאת הַנִּשְׁקָפָה. עֲלֵינוּ? מִמָּקוֹם הַגָּבוֹהַּ לַנָּמוּךְ קְרוּיָה הַשְׁקָקָה. כָּךְ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ גָּבוֹהַּ מִכָּל אֲרָצוֹת:

כְּמוֹ שָׁחַר. הוֹלֵךְ וּמֵאִיר מְעַט מְעַט, כָּךְ הָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּבֵית שֵׁנִי. בַּתְּחִלָּה זְרֻבָּבֶל פַּחַת יְהוּדָה וְלֹא מֶלֶךְ, וְהָיוּ מְשֻׁעְבָּדִים לְפָרַס וּלְיָוָן, וְאַחַר כָּךְ נִצְחוּם בֵּית חַשְׁמוֹנַאי וְנַעֲשׂוּ מְלָכִים:

אַיֶּמָה כַּנִּדְגָּלוֹת. אֵיזֶמָה בְּגִבּוֹרֶיהָ כְּנִדְגָּלוֹת שֶׁל מְלָכִים. כָּל זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְקַלֵּס אֶת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. "יָפָה אַתְּ רַעְיָתִי כְּתִרְצָה", וְכָל הָעִנְיָן עַד כַּאן:

פסוק יא

אֶל גִּנַּת אֱגוֹז יָרַדְתִּי. עוֹד זֶה מִדִּבְרֵי שְׁכִינָה, הִנֵּה בָאתִי אֶל מִקְדָּשׁ שֵׁנִי זֶה, אֵלַיִךְ:

לִרְאוֹת בְּאִבֵּי הַנָּחַל. מַה לַּחְלוּחִית מַעֲשִׂים טוֹבִים אֶרְאֶה בָךְ:

הֲפָרְחָה הַגָּפֶן. אִם תַּפְרִיחוּ לְפָנַי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים וְסוֹפְרִים וְשׁוֹנִים:

הֲנֵצוּ הָרִמֹּנִים. מְקַיְּמֵי מִצְוֹת מְלֵאֵי זְכֻיּוֹת. לָמָּה נִמְשְׁלוּ יִשְׂרָאֵל לֶאֱגוֹז? מָה אֱגוֹז זֶה, אַתָּה רוֹאֶה אוֹתוֹ כֻּלּוֹ עֵץ וְאֵין נִכָּר מַה בְּתוֹכוֹ, פּוֹצְעוֹ וּמוֹצְאוֹ מָלֵא מְגוּרוֹת מְגוּרוֹת שֶׁל אֳכָלִים, כָּךְ יִשְׂרָאֵל צְנוּעִין וְעֲנָוְתָנִין בְּמַעֲשֵׂיהֶם וְאֵין תַּלְמִידִים שֶׁבָּהֶן נִכָּרִים, וְאֵין מִתְפָּאֲרִים לְהַכְרִיז עַל שִׁבְחָן, בְּדַקְתּוֹ אַתָּה מוֹצֵא אוֹתוֹ מָלֵא חָכְמָה. וְעוֹד כַּמָּה מִדְרָשׁוֹת לַדָּבָר: מָה אֱגוֹז זֶה נוֹפֵל בַּטִּיט וְאֵין מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ נִמְאָס, אַף יִשְׂרָאֵל גּוֹלִין לְבֵין הָאֻמּוֹת וְלוֹקִין מַלְקִיּוֹת הָרְבֵּה וְאֵין מַעֲשֵׂיהֶם נִמְאָסִין:

פסוק יב

לֹא יָדַעְתִּי. כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל מִתְאוֹנֶנֶת: "לֹא יָדַעְתִּי לְהִזָּהֵר מִן הַחֵטְא שֶׁאֶעֱמֹד בִּכְבוֹדִי וּבְגֻדָּלָתִי, וְנִכְשַׁלְתִּי בְּשִׁנְאַת חִנָּם וּמַחֲלֹקֶת שֶׁגָּבְרָה בְמַלְכֵי בֵּית חַשְׁמוֹנַאי, הוֹרְקָנוֹס וַאֲרִיסְתּוֹבְלוֹס, עַד שֶׁהָיָה מֵבִיא אֶחָד מֵהֶם אֶת מַלְכוּת רוֹמִי וְקִבֵּל מִיָּדוֹ הַמְלוּכָה וְנַעֲשָׂה לוֹ עֶבֶד, וּמֵאָז 'נַפְשִׁי שָׂמַתְנִי' לְהְיוֹת 'מֶרְכָּבוֹת' לְהַרְכִּיב עָלַי נְדִיבוּת שְׁאָר אֻמּוֹת:

עַמִּי נָדִיב. כְּמוֹ עַם נָדִיב. יו"ד יְתֵרָה כיו"ד שֶׁל "שֹׁכְנִי סְנֶה," "גְּנֻבְתִּי יוֹם", "רַבָּתִי עָם":

נַפְשִׁי שָׂמַתְנִי. אֲנִי בְּעַצְמִי מִנִּיתִים עָלַי, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר, "וְאַתְּ לַמַּדְתְּ אֹתָם עָלַיִךְ אַלֻּפִים לְרֹאשׁ":

פרק ז

פסוק א

שׁוּבִי שׁוּבִי הַשּׁוּלַמִּית. אוֹמְרִים אֵלַי, "שׁוּבִי שׁוּבִי מֵאַחַר הַמָּקוֹם":

הַשּׁוּלַמִּית. הַשְּׁלֵמָה בֶּאֱמוּנָתֵךְ עִמּוֹ, שׁוּבִי שׁוּבִי אֵלֵינוּ:

וְנֶחֱזֶה בָּךְ. נַצִּיב מִמֵּךְ נְצִיבִים וְשַׁלְטוֹנִים, כְּמוֹ "וְאַתָּה תֶּחֱזֶה מִכָּל הָעָם". כָּךְ דָּרַשׁ רַבִּי תַּנְחוּמָא. דָּבָר אַחֵר: "וְנֶחֱזֶה בָּךְ", נִתְבּוֹנֵן אֲלֵיכִי מַה גְּדֻלָּה לִתֵּן לָךְ. וְהֵיא אוֹמֶרֶת, "מַה תֶּחֱזוּ בַּשּׁוּלַמִּית"? מַה גְּדֻלָּה אַתֶּם יְכוֹלִים לִפְסֹק לִי שֶׁתִּהֵא שָׁוָה לִגְדֻלַּתִי, אֶפְלוּ לִגְדֻלַּת דִּגְלֵי מְחוֹלוֹת מַחֲנוֹת הַמִּדְבָּר?

פסוק ב

מַה יָּפוּ פְעָמַיִךְ בַּנְּעָלִים. הֵם אוֹמְרִים לָהּ, "חֻפְּצִים אָנוּ שֶׁתִּדְבְּקִי בָּנוּ בִּשְׁבִיל נוֹי וַחֲשִׁיבוּת שֶׁרְאִינוּ בָךְ בְּעוֹדֵךְ בְּיָפְיֵךְ":

מַה יָּפוּ פְעָמַיִךְ. בַּעֲלִיַּת הָרַגְלַיִם, בַּת נְדִיבִים:

חַמּוּקֵי יְרֵכַיִךְ כְּמוֹ חֲלָאִים. קִבּוּצַת עֲדֵי זָהָב קְרוּיָה "חֲלִי כֶתֶם", אלחל"י בְּלָשׁוֹן עֲרָבִי. וְרַבּוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּ עַל נִקְבֵי הַשִּׁיתִין שֶׁל נְסָכִים שֶׁנַּעֲשׂוּ מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי בְרֵאשִׁית, עֲגֻלִּים כְּמוֹ יֶרֶךְ. "כְּמוֹ חֲלָאִים", לְשׁוֹן חֲפִירָה, כְּמוֹ "חֲלִית הַבּוֹר":

מַעֲשֵׂה יְדֵי אָמָן. יְדֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, בְּמַסֶּכֶת סַכָּה. אָמָן כְּמוֹ אוּמָן. קִלּוּסוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יִשְׂרָאֵל מְקַלְּסִין אוֹתוֹ מִלְמַעְלָה לְמַטָּה. מַתְחִילִין מֵ"רֹאשׁוֹ כֶּתֶם פָּז" וְיוֹרְדִין וּבָאִין עַד "שׁוֹקָיו עַמּוּדֵי שֵׁשׁ" לְפִי שֶׁהֵן בָּאִין לְרַצּוֹתוֹ לְהוֹרִיד שְׁכִינָתוֹ מִן הָעֶלְיוֹנִים לַתַּחְתּוֹנִים, וְהוּא מוֹנֶה קִלּוּסָם מִלְמַטָּה לְמַעְלָה: "מַה יָּפוּ פְעָמַיִךְ", הֵם הָרַגְלַיִם, וּמוֹנֶה וְהוֹלֵךְ עַד "רֹאשֵׁךְ עָלַיִךְ כַּכַּרְמֶל" עַד שֶׁהוּא בָא לְמַשְׂכַּה אֵלָיו:

פסוק ג

שָׁרְרֵךְ אַגַּן הַסַּהַר. טַבּוּרֵךְ כְּאַגָּן שֶׁל מַיִם צְלוּלִים שֶׁרוֹחֲצִין בָּהֶן, וְהוּא עָשׂוּי מֵאַבְנֵי שַׁיִשׁ, וּבְלָשׁוֹן עַרְבִי קְרוּי סַהַר. עַל שֵׁם שֶׁהַטַּבּוּר כְּמוֹ נָקֶב עָגֹל, מוֹשְׁלוֹ כְּאַגָּן עָגֹל. וְהַקִּלּוּס הַזֶּה אֵינוֹ מֵעִנְיַן נוֹי אִשָּׁה כַּקִּלּוּס הָעֶלְיוֹן, לְפִי שֶׁהָעֶלְיוֹן דּוֹדָהּ מְקַלְּסָהּ, וְזֶה רֵעוּתָהּ מְקַלְּסוֹת אוֹתָהּ עַל שֵׁם מַעֲשֶׂיהָ, לוֹמַר: "הֲגוּנָה לְהִתְחַבֵּר עִמָּנוּ". וְהַדֶּגֶמָא עַל שֵׁם לִשְׁכַּת הַגָּזִית הַיּוֹשֶׁבֶת בְּטַבּוּר הָאָרֶץ:

אַל יֶחְסַר הַמָּזֶג. לֹא יִכְלֶה מִשָּׁם מַשְׁקֶה, רוֹצֶה לוֹמַר, לֹא יִכְלֶה וְלֹא יִפָּסֵק מִשָּׁם שׁוּם דִּבְרֵי הוֹרָאָה:

בִּטְנֵךְ עֲרֵמַת חִטִּים. שֶׁהַכֹּל צְרִיכִין לָהּ:

סוּגָה בַּשּׁוֹשַׁנִּים. גְּדוּרָה וּמְסֻיֶּגֶת בְּגֶדֶר שׁוֹשַׁנִּים. דֵּי לָהּ בְּגֶדֶר קַל, וְאֵין אֶחָד מֵהֶם פּוֹרֵץ בּוֹ לִכָּנֵס. הֲרֵי חָתָן נִכְנָס לַחֻפָּה, לִבּוֹ מְגַעְגֵּעַ לַחֻפָּה וּלְחִבַּת חִתּוּנָיו. בָּא לִזָּקֵק לָהּ, אָמְרָה לוֹ, "טִפַּת דָּם כְּחַרְדָּל רָאִיתִי". הֲרֵי הוֹפֵךְ פָּנָיו לְצַד אַחֵר. וְלֹא נִשְׁכוֹ נָחָשׁ, וְלֹא עַקָּרֵב עוֹקְצוֹ. הֲרֵי שֶׁהוּא עוֹבֵר בַּדֶּרֶךְ, רָאָה בַּכּוּרוֹת בְּרֹאשֵׁי הַתְּאֵנִים. פִּשֵּׁט יָדוֹ לִטֹּל, אוֹמְרִים לוֹ, "שֶׁל בְּעָלִים הֵם". הוּא מוֹשֵׁךְ יָדוֹ מִפְּנֵי הַגֵּזֶל, הֲרֵי "סוּגָה בַּשּׁוֹשַׁנִּים":

פסוק ד

שְׁנֵי שָׁדַיִךְ. שְׁתֵּי הַלּוּחוֹת. דָּבָר אַחֵר: מֶלֶךְ וְכֹהֵן גָּדוֹל:

פסוק ה

צַוָּארֵךְ. הַהֵיכָל וְהַמִּזְבֵּחַ שֶׁהֵם זְקוּפִים וּגְבוֹהִים, וְלִשְׁכַּת הַגָּזִית גַּם הִיא שָׁם עֲשׂוּיָה לְחִזּוּק וּלְמֶגֶן "כְּמִגְדַּל הַשֵּׁן":

עֵינַיִךְ. כַּבְּרֵכוֹת אֲשֶׁר בְּחֶשְׁבּוֹן הַמּוֹשְׁכוֹת מַיִם, כָּךְ עֵינַיִךְ עַל שַׁעַר בַּת רַבִּים. חֲכָמַיִךְ, כְּשֶׁהֵם יוֹשְׁבִים בְּשַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַיִם, הָעִיר בַּת רַבַּת עָם, וַעֲסוּקִים בְּחֶשְׁבּוֹן תְּקוּפוֹת וּמַזָּלוֹת, חָכְמָתָם וּבִינָתָם לְעֵינֵי הָעַמִּים, מוֹשְׁכוֹת כִּבְרֵכוֹת מָיִם. וְעוֹד יֵשׁ לְפָרֵשׁ "בְּרֵכוֹת בְּחֶשְׁבּוֹן" כְּמוֹ "יוֹנִים" וּלְשׁוֹן מִשְׁנָה הוּא: "הַלּוֹקֵחַ יוֹנֵי שׁוֹבָךְ מִפְּרִיחֵי בְּרִיכָה רִאשׁוֹנָה". קוֹבִיד"ש בְּלַע"ז:

אַפֵּךְ כְּמִגְדַּל הַלְּבָנוֹן. אֵינִי יָכוֹל לְפָרְשׁוֹ לְשׁוֹן חֹטֶם, לֹא לְעִנְיַן פְּשָׁט וְלֹא לְעִנְיַן דֶּגְמָא, כִּי מַה קִּלּוּס נוֹי יֵשׁ בְּחֹטֶם גָּדוֹל וְזָקוּף כְּמִגְדָּל? וְאוֹמֵר אֲנִי, "אַפֵּךְ" לְשׁוֹן פָּנִים, וְזֶה שֶׁהוּא

אוֹמֵר לְשׁוֹן יָחִיד, וְאֵינוֹ אוֹמֵר "אַפַּיִךְ", שֶׁעַל הַמֵּצַח הוּא מְדַבֵּר שֶׁהוּא עִיקַר הַכָּרַת פָּנִים, כְּעִנְיַן שֶׁנֶּאֱמַר, "הַכָּרַת פְּנֵיהֶם עָנְתָה בָּם". וְתֵדַע, שֶׁהֲרֵי מְקַלְּסָם וְהוֹלֵךְ מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה. "עֵינַיִךְ בְּרֵכוֹת בְּחֶשְׁבּוֹן", וְאַחֲרֵיהֶם הַמֵּצַח. וְכֵן הָאֻמּוֹת מְקַלְּסוֹת "מִצְחֵךְ חָזָק לְעֻמַּת" מֵצַח כָּל הַבָּאִים לְהַרְעוֹתֵךְ וּלְפַּחְתֵּךְ: כְּמִגְדַּל הַלְּבָנוֹן

צוֹפֶה פְּנֵי דַמָּשֶׂק. רָאִיתִי בַּמִּדְרָשׁ זֶה בֵּית יַעַר הַלְּבָנוֹן שֶׁעָשָׂה שְׁלֹמֹה, שֶׁהָעוֹמֵד עָלָיו צוֹפֶה וּמוֹנֶה כַּמָּה בָתִּים יֵשׁ בְּדַמָּשֶׂק. דָּבָר אַחֵר: פָּנַיִךְ צוֹפוֹת פְּנֵי דַמָּשֶׂק מְצַפּוֹת לְבֹא שַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַיִם עַד דַּמֶּשֶׂק, שֶׁעֲתִידָה לְהַרְחִיב עַד דַּמָּשֶׂק:

פסוק ו

רֹאשֵׁךְ עָלַיִךְ כַּכַּרְמֶל. אֵלּוּ תְּפִלִּין שֶׁבְּרֹאשׁ שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶן "וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה' נִקְרָא עָלֶיךָ וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ". הֲרֵי הִיא חָזְקָן וּמוֹרָאָן כְּסֶלַע הָרִים, וְכַרְמֶל הוּא רֹאשׁ הֶהָרִים:

וְדַלַּת רֹאשֵׁךְ. קְלִיעַת שַׂעֲרוֹת נְזִירַיִךְ נָאֶה בְּמִצְוֹת כִּקְלִיעַת אַרְגָּמָן:

וְדַלַּת רֹאשֵׁךְ. עַל שֵׁם שֶׁהַקְּלִיעָה מֻדְלֶת עַל גֹּבַהּ הָרֹאשׁ:

מֶלֶךְ אָסוּר בָּרְהָטִים. שְׁמוֹ שֶׁל מָקוֹם קָשׁוּר בַּתַּלְתַּלִּים, שֶׁנֶּאֱמַר, "נֵזֶר אֱלֹהָיו עַל רֹאשׁוֹ": **רְהָטִים**. קורנ"ץ בְּלַעַ"ז. כֵּן קוֹרִין לְתַלְתַּלֵּי הָאֲוִזּוֹרוֹת שֶׁקּוֹשְׁרִין בָּהֶן הַחֲגוֹרוֹת. דָּבָר אַחֵר: "מֶלֶךְ אָסוּר בָּרְהָטִים" הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִקְשָׁר בְּאַהֲבָה, בְּמִצְוֹת, וּבְרִיצוֹת שֶׁאַתֶּם רָצִים לְפָנָיו:

פסוק ז

מַה יָּפִית וּמַה נָּעַמְתְּ. אַחַר שֶׁפָּרַט קִלּוּס כָּל אֵבֶר וְאֵבֶר, כָּלַל כָּל דָּבָר: "מַה יָּפִית" כֻּלָּךְ, "וּמַה נָּעַמְתְּ" לְדַבֵּק בָּךְ אַהֲבָה הַהוֹגֶנֶת לְהִתְעַנֵּג בָּהּ:

פסוק ח

זֹאת קוֹמָתֵךְ דָּמְתָה לְתָמָר. רָאִינוּ נוֹי קוֹמָתֵךְ בִּימֵי נְבוּכַדְנֶצַּר, שֶׁכָּל הָאֻמּוֹת הָיוּ כוֹרְעוֹת וְנוֹפְלוֹת לִפְנֵי הַצֶּלֶם, וְאַתָּה עָמַדְתָּ בְּקוֹמָה זְקוּפָה כַּתָּמָר הַזֶּה:

וְשָׁדַיִךְ לְאַשְׁכֹּלוֹת. דְּנִיֵּאל, חֲנַנְיָה, מִישָׁאֵל, וַעֲזַרְיָה, שֶׁהָיוּ לְךָ כְּשָׁדַיִם לִינֹק מֵהֶם, דָּמוּ לְאֶשְׁכּוֹלוֹת שֶׁמַּשְׁפִּיעוֹת מַשְׁקֶה. כָּךְ הֵם הִשְׁפִּיעוּ לְהָנִיק וּלְלַמֵּד אֶת הַכֹּל שֶׁאֵין יִרְאָה כְּיִרְאַתְכֶם. עַד כַּאן קִלְּסוּהוּ הָאֻמּוֹת, מִכָּאן וְאֵילֵךְ דִּבְרֵי שְׁכִינָה לְגָלוּת יִשְׂרָאֵל שֶׁבֵּין הָאֻמּוֹת:

פסוק ט

אָמַרְתִּי אֶעֱלֶה בְתָמָר. מִתְפָּאֵר אֲנִי בֵּין חֲיָלוֹת שֶׁל מַעְלָה בָּכֶם, שֶׁאֶתְעַלֶּה וְאֶתְקַדֵּשׁ עַל יְדֵיכֶם בַּתַּחְתּוֹנִים, שֶׁתְּקַדְּשׁוּ אֶת שְׁמִי בֵּין הָאֻמּוֹת:

אֹחֲזָה בְּסַנְסִנָּיו. וַאֲנִי אֶאֱחֹז וְאֶדְבַּק בָּכֶם. סַנְסִנִּים עֲנָפִים:

וְיִהְיוּ נָא שָׂדַיִךְ. וְעַתָּה, הַאֲמַתִּי אֶת דְּבָרַי שֶׁלֹּא תִתְפַּתִּי אַחֲרֵי הָאֻמּוֹת, וְיִהְיוּ הַטּוֹבִים וְהַחֲכָמִים שֶׁבֵּיךְ עוֹמְדִים בֶּאֱמוּנָתָם לְהָשִׁיב דְּבָרִים לַמְפַתִּים אוֹתָם, שֶׁיִּלְמְדוּ מֵהֶם הַקְּטַנִּים שֶׁבָּכֶם:

פסוק י

וְחִכֵּךְ כְּיֵין הַטּוֹב. הִזָּהֲרִי בִּתְשׁוּבוֹתַיִךְ שֶׁיִּהְיוּ כְּיֵין הַטּוֹב:

הוֹלֵךְ לְדוֹדִי לְמֵישָׁרִים. זְהִירָה אֲנִי לְהָשִׁיב לָהֶם שֶׁאֶעֱמֹד בֶּאֱמוּנָתִי, שֶׁיִּהְיֶה חִכִּי הוֹלֵךְ לִפְנֵי דוֹדִי לְאַהֲבַת מֵישׁוֹר, שֶׁהוּא מִן הַלֵּב, וְלֹא בִּרְמִיָּה וַעֲקִיבָה:

כְּיֵין הַטּוֹב. שֶׁהוּא דוֹבֵב שִׂפְתֵי יְשֵׁנִים. אַף אֲבוֹתַי בַּקֶּבֶר יִשְׂמְחוּ בִי וְיוֹדוּ עַל חֶלְקָם. "דּוֹבֵב" מַרְחִישׁ, פרומי"ד בְּלַעַ"ז, וְיסוֹדוֹ לְשׁוֹן דִּבּוּר. וְכָךְ הִיא הַתְּשׁוּבָה. "אֲנִי לְדוֹדִי וְגַם הוּא מְשְׁתּוֹקֵק לִי":

פסוק יב

לְכָה דוֹדִי נֵצֵא הַשָּׂדֶה. דְּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ בְּעֵרוּבִין: אָמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אַל תְּדִינֵנִי כְּיוֹשְׁבֵי כְרַכִּים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם גָּזֵל וַעֲרָיוֹת, אֶלָּא כְּיוֹשְׁבֵי פְרָזוֹת שֶׁהֵם בַּעֲלֵי אֱמוּנוּת וְעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה מִתּוֹךְ הַדְּחָק:

נָלִינָה בַּכְּפָרִים. נָלִינָה בַּכּוֹפְרִים. בֹּא וְאַרְאֲךָ בְּנֵי עֵשָׂו שֶׁהִשְׁפַּעְתָּ לָהֶם טוֹבָה וְכוֹפְרִים בָּךְ:

פסוק יג

נַשְׁכִּימָה לַכְּרָמִים. אֵלּוּ בָּתֵּי כְנֵסִיּוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת:

נִרְאֶה אִם פָּרְחָה הַגָּפֶן. אֵלּוּ בַּעֲלֵי מִקְרָא:

פִּתַּח הַסְּמָדַר. כְּשֶׁהַפֶּרַח נוֹפֵל וְהָעֲנָבִים נִכָּרִים, הוּא פִּתּוּחַ הַסְּמָדַר, וְלָהֶם דְּמָה בַּעֲלֵי מִשְׁנָה שֶׁהֵם קְרוֹבִים לֵהָנוֹת מֵהֶם בְּהוֹרָאַת הַתּוֹרָה:

הֵנֵצוּ הָרִמּוֹנִים. כְּשֶׁהֵם גְּמוּרִים וְהַנֵּץ שֶׁסְּבִיבוֹתֵיהֶן נוֹפֵל. "הֵנֵצוּ", נוֹפֵל נִצּוֹ וְלָהֶם דְּמָה בַּעֲלֵי תַלְמוּד, שֶׁהֵן בְּחָכְמָה גְמוּרָה וּרְאוּיִין לְהוֹרוֹת:

שָׁם אֶתֵּן אֶת דֹּדַי. שָׁם אַרְאֶךָּ אֶת כְּבוֹדִי וְגָדְלִי שֶׁבַח בָּנַי וּבְנוֹתָי:

פסוק יד

הַדּוּדָאִים נָתְנוּ רֵיחַ. דּוּדְאֵי הַתְּאֵנִים הַטּוֹבוֹת וְהָרְעוֹת, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר, "הִרְאַנִי ה' וְהִנֵּה שְׁנֵי דּוּדְאֵי תְאֵנִים וגו' הַדּוּד אֶחָד תְּאֵנִים טֹבוֹת וגו' וְהַדּוּד אֶחָד תְּאֵנִים רָעוֹת מְאֹד אֲשֶׁר לֹא תֵאָכַלְנָה". אֵלּוּ פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל. עַכְשָׁיו שְׁנֵיהֶם נָתְנוּ רֵיחַ, כֻּלָּם מְבַקְּשִׁים פָּנֶיךָ:

וְעַל פְּתָחֵינוּ כָּל מְגָדִים. יֵשׁ בְּיָדֵינוּ שְׂכַר מִצְוֹת הַרְבֵּה:

חֲדָשִׁים גַּם יְשָׁנִים. שֶׁחִדְּשׁוּ סוֹפְרִים עִם הַיְשָׁנִים שֶׁכָּתַבְתָּ עָלַי:

צָפַנְתִּי לָךְ. לִשְׁמְךָ וְלַעֲבוֹדָתְךָ צָפַנְתִּי בְּלִבִּי. דָּבָר אַחֵר: צָפַנְתִּי לְהַרְאוֹת לְךָ שֶׁקַּיְמְתִּים:

פרק ח

פסוק א

מִי יִתֶּנְךָ כְּאָח לִי. שֶׁתִּבָּא לְנַחֲמֵנִי כְּדֶרֶךְ שֶׁעָשָׂה יוֹסֵף לְאֶחָיו שֶׁנִּמְלוּהוּ רָעָה, וְנֶאֱמַר בּוֹ "וַיְנַחֵם אוֹתָם":

אֶמְצָאֲךָ בַחוּץ אֶשָּׁקֶךָּ. אֶמְצָא נְבִיאֶיךָ מְדַבְּרִים בִּשְׁמֶךָ, וַאֲחַבְּקֵם וַאֲנַשְּׁקֵם. גַּם יָדַעְתִּי כִּי "לֹא יְבֻזוּ לִי", כִּי כְדַאי הִיא אַהֲבָתְךָ שֶׁתְּהֵא אֲהוּבָתְךָ סוֹבֶבֶת לְחַזֵּר אַחֲרֶיהָ:

פסוק ב

אֶל בֵּית אִמִּי. בֵּית הַמִּקְדָּשׁ:

תְּלַמְּדֵנִי. כַּאֲשֶׁר הֻרְגַּלְתְּ לַעֲשׂוֹת בְּאֹהֶל מוֹעֵד:

אַשְׁקְךָ מִיַּיִן הָרֶקַח. נְסָכִים:

מֵעֲסִיס. יַיִן מָתוֹק:

פסוק ג

שְׂמֹאלוֹ תַּחַת רֹאשִׁי וגו'.

פסוק ד

הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם. עַכְשָׁיו כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל מְסַפֶּרֶת דִּבּוּרָהּ כְּלַפֵּי הָאֻמּוֹת, "אַף עַל פִּי שֶׁאֲנִי קוֹבֶלֶת וּמִתְאוֹנֶנֶת, דּוֹדִי מַחֲזִיק בְּיָדִי וְהוּא לִי לְמִשְׁעָן בְּגָלוּתִי. לְפִיכָךְ 'הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם"':

מַה תָּעִירוּ וּמַה תְּעֹרְרוּ. כִּי לֹא יוֹעִיל לָכֶם:

פסוק ה

מִי זֹאת. הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּבֵית דִּינוֹ אוֹמְרִים עַל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל: "מִי זֹאת?" כַּמָּה הִיא חֲשׁוּבָה זֹאת שֶׁנִּתְעַלְּתָה מִן הַמִּדְבָּר בְּכָל מַתָּנוֹת טוֹבוֹת! שָׁם נִתְעַלְּתָה בְּמַתַּן תּוֹרָה וּבְדִבּוּק שְׁכִינָה, וְנִרְאֵית חִבָּתָהּ לַכֹּל וְעוֹדָנָּה בְּגָלוּתָהּ:

מִתְרַפֶּקֶת עַל דּוֹדָהּ. מִתְחַבֶּרֶת עַל דּוֹדָהּ, מוֹדָה שֶׁהִיא חֲבֵרְתּוֹ וּדְבוּקָה בּוֹ. "רפק" בְּלָשׁוֹן עַרְבִי רפקתא, חֲבוּרָה:

תַּחַת הַתַּפּוּחַ עוֹרַרְתִּיךָ. כָּךְ הִיא אוֹמֶרֶת בְּבַקָּשַׁת חִבַּת דּוֹדָהּ: "תַּחַת הַתַּפּוּחַ עוֹרַרְתִּיךָ." זְכֹר כִּי בְתַחְתִּית הַר סִינַי הֶעָשׂוּי עַל רֹאשִׁי כְּמִין תַּפּוּחַ, שָׁם "עוֹרַרְתִּיךָ". וְהוּא לְשׁוֹן חִבַּת אֵשֶׁת נְעוּרִים הַמְעוֹרֶרֶת אֶת דּוֹדָהּ בַּלֵּילוֹת בִּתְנוּמוֹת עֲלֵי מִשְׁכָּב, מְחַבֶּקְתּוֹ וּמְנַשֶּׁקְתּוֹ:

שָׁמָּה חִבְּלָתְךָ אִמֶּךָ. הֲרֵי אָמַרְנוּ שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא קָרָאהּ אִמּוֹ. שָׁם נִהְיְתָה לְךָ לְאֵם:

חִבְּלָתְךָ. לְשׁוֹן חֶבְלֵי יוֹלֵדָה. **חִבְּלָתְךָ**. בָּאוּ לָהּ חֲבָלִים מִמְּךָ כְּמוֹ "בָּנַי יְצָאֻנִי" יָצְאוּ מִמֶּנִּי:

פסוק ו

שִׂימֵנִי כַחוֹתָם. בִּשְׁבִיל אוֹתָהּ אַהֲבָה, תַּחְתְּמֵנִי עַל לִבֶּךָ, שֶׁלֹּא תִּשְׁכָּחֵנִי, וְתִרְאֶה:

כִּי עַזָּה כַמָּוֶת אַהֲבָה. הָאַהֲבָה שֶׁאַהַבְתִּיךְ עָלַי כְּנֶגֶד מִיתָתִי שֶׁאֲנִי נֶהֱרֶגֶת עָלֶיךָ:
קָשָׁה כִשְׁאוֹל קִנְאָה. הַתִּגָּר שֶׁנִּתְקַנְּאוּ וְשֶׁנִּתְגָּרוּ בִי הָאֻמּוֹת בִּשְׁבִילְךָ. "קִנְאָה" בְּכָל מָקוֹם אינפרמנ"ט בְּלַעַ"ז, לְשׁוֹן אֲחִיזַת הַלֵּב לִנְקֹם נָקָם:
אֵשׁ שַׁלְהֶבֶתְיָה. רְשָׁפִים שֶׁל אֵשׁ חָזָקָה הַבָּאָה מִכֹּחַ שַׁלְהֶבֶת שֶׁל גֵּיהִנֹּם. טַעַם הַזָּקֵף הַגָּדוֹל הַנָּקוּד עַל "רִשְׁפֵי", מִלְמֵדֵנוּ עַל תֵּבַת "אֵשׁ" שֶׁהִיא דְבוּקָה לְ"שַׁלְהֶבֶתְיָה", לוֹמַר "אֵשׁ שֶׁל שַׁלְהֶבֶתְיָה":

פסוק ז

מַיִם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאַהֲבָה. עַל שֶׁכִּנְּסָם בִּלְשׁוֹן רְשָׁפִים, נוֹפֵל עֲלֵיהֶם לְשׁוֹן לֹא יְכָבּוּ:
מַיִם רַבִּים. הָאֻמּוֹת:
וּנְהָרוֹת. שָׂרֵיהֶם וּמַלְכֵיהֶם:
לֹא יִשְׁטְפוּהָ. עַל יְדֵי חֹזֶק וְאֵימָה, וְאַף עַל יְדֵי פִּתּוּי וַהֲסָתָה:
אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ. כְּדֵי לְהַמִּיר אַהֲבָתֵךְ:
בּוֹז יָבוּזוּ לוֹ. כָּל אֱלֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּבֵית דִּינוֹ מְעִידִים, שֶׁכָּךְ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל מִתְרַפָּקֶת עַל דּוֹדָהּ: עַתָּה,

פסוק ח

אָחוֹת לָנוּ. בַּתַּחְתּוֹנִים, שֶׁהִיא מִתְאַחָה וּמִתְחַבֶּרֶת וּמִתְאַוָּה לִהְיוֹת עִמָּנוּ, וְהִיא קְטַנָּה וּמַקְטֶנֶת אֶת עַצְמָהּ מִכָּל הָאֻמּוֹת, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא מֵרַבְּכֶם וגו'" שֶׁהֵם מַקְטִינִים עַצְמָם:
אָחוֹת. לְשׁוֹן אִחוּי. "אֵלּוּ קְרֵעִים שֶׁאֵין מִתְאַחִין":
וְשָׁדַיִם אֵין לָהּ. כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר בְּגָלוּת מִצְרַיִם "שָׁדַיִם נָכֹנוּ" בְּהַגִּיעַ עֵת הַגְּאֻלָּה, אֲבָל זוּ "שָׁדַיִם אֵין לָהּ", עֲדַיִן לֹא הִגִּיעַ עִתָּהּ לְעֵת דּוֹדִים: מַה נַּעֲשֶׂה לַאֲחוֹתֵנוּ
בַּיּוֹם שֶׁיְּדֻבַּר בָּהּ. כְּשֶׁהָאֻמּוֹת מִתְלַחֲשִׁים עָלֶיהָ לְהַכְחִידָהּ, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר, "לְכוּ וְנַכְחִידֵם מִגּוֹי":

פסוק ט

אִם חוֹמָה הִיא. אִם תֶּחֱזַק בֶּאֱמוּנָתָהּ וּבְיִרְאָתָהּ לִהְיוֹת כְּנֶגֶדָם כְּחוֹמַת נְחֹשֶׁת שֶׁלֹּא יְכָנְסוּ לְתוֹכָהּ, רוֹצֶה לוֹמַר שֶׁלֹּא תִתְחַתֵּן בָּם וְהֵם לֹא יָבוֹאוּ בָהּ, וְלֹא תִתְפַּתֶּה לָהֶם:
נִבְנֶה עָלֶיהָ טִירַת כָּסֶף. נִהְיֶה לָהּ לְעִיר מִבְצָר וּלְכֶתֶר וּלְנוֹי, וְנִבְנֶה לָהּ אֶת עִיר הַקֹּדֶשׁ וּבֵית הַבְּחִירָה:
וְאִם דֶּלֶת הִיא. הַסּוֹבֶבֶת עַל צִירָהּ, וּבְהַקִּישׁ עָלֶיהָ הִיא נִפְתַּחַת, אַף הִיא, אִם תִּפְתַּח לָהֶם לִהְיוֹת הֵם בָּאִים בָּהּ וְהִיא בָהֶם:

נָצוּר עָלֶיהָ לוּחַ אָרֶז. נְשִׂים בְּדַלְתָּהּ נְסָרִים שֶׁל עֵץ הַנִּרְקָבִים, וְהַתּוֹלַעַת גּוֹרַרְתָּן וְאוֹכַלְתָּן. וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל אוֹמֶרֶת:

פסוק י

אֲנִי חוֹמָה. חֲזָקָה בְּאַהֲבַת דּוֹדִי:

וְשָׁדַי כַּמִּגְדָּלוֹת. אֵלּוּ בָּתֵּי כְנֵסִיּוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת הַמְּנִיקִים אֶת יִשְׂרָאֵל בְּדִבְרֵי תוֹרָה:

אָז. בְּאָמְרִי זֹאת:

הָיִיתִי בְעֵינָיו כְּמוֹצְאַת שָׁלוֹם. כְּכַלָּה הַנִּמְצֵאת שְׁלֵמָה וּמוֹצְאֵת שָׁלוֹם בְּבֵית בַּעְלָהּ:

פסוק יא

כֶּרֶם הָיָה לִשְׁלֹמֹה. זוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר, "כִּי כֶרֶם ה' צְבָאוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל":

בְּבַעַל הָמוֹן. בְּיִרוּשָׁלַיִם, שֶׁהִיא רַבַּת עַם וְהָמוֹן רָב:

בַּעַל. לְשׁוֹן מִישׁוֹר, כְּמוֹ "מִבַּעַל גָּד בְּבִקְעַת הַלְּבָנוֹן":

נָתַן אֶת הַכֶּרֶם לַנֹּטְרִים. מְסָרָהּ לְיַד אֲדוֹנִים קָשִׁים: בָּבֶל, מָדַי, יָוָן וֶאֱדוֹם. בְּמִדְרַשׁ שִׁיר הַשִּׁירִים מָצָאתִי מִקְצָת סָמָךְ עַל נוֹטְרִים הַלָּלוּ, שֶׁהֵם הַמַּלְכֻיּוֹת:

אִישׁ יָבִא בְּפִרְיוֹ. כָּל מַה שֶּׁיָּכְלוּ לִגְבּוֹת מֵהֶן: גֶּלְגָּלִיּוֹת וְאַרְנוּנְיוֹת וְאַנְפָּרוּת, הַכֹּל גָּבוּ מֵהֶם לְהָבִיא לְתוֹךְ בֵּיתָם:

פסוק יב

כַּרְמִי שֶׁלִּי לְפָנָי. לְיוֹם הַדִּין יְבִיאֵם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּמִשְׁפָּט, וְיֹאמַר: "כַּרְמִי, אַף עַל פִּי שֶׁמְּסַרְתִּיו בְּיֶדְכֶם, שֶׁלִּי הוּא, וּלְפָנַי בָּא כָּל מַה שֶּׁחָטַפְתֶּם לָכֶם אֶת פִּרְיוֹ, וְלֹא נִכְחַד מִמֶּנִּי מַה שֶּׁגָּבִיתֶם מֵהֶם". וְהֵם אוֹמְרִים:

הָאֶלֶף לְךָ שְׁלֹמֹה. "אֶלֶף הַכֶּסֶף שֶׁגָּבִינוּ מֵהֶם הַכֹּל נָתוּן לְךָ":

וּמָאתַיִם לְנֹטְרִים אֶת פִּרְיוֹ. "וְעוֹד נוֹסִיף הַרְבֵּה מִשֶּׁלָּנוּ וְנִתֵּן לָהֶם, לְרָאשֵׁיהֶם וְחַכְמֵיהֶם", כְּעִנְיַן שֶׁנֶּאֱמַר, "תַּחַת הַנְּחֹשֶׁת אָבִיא זָהָב":

לְנֹטְרִים אֶת פִּרְיוֹ. אֵלּוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים; וְאוֹתָם תַּשְׁלוּמִים לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, "כִּי לַיֹּשְׁבִים לִפְנֵי ה' יִהְיֶה סַחְרָהּ" וְאֶתְנַנָּהּ שֶׁל צוֹר. וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ: "וּמָאתַיִם לְנֹטְרִים אֶת פִּרְיוֹ" כְּדִין הַנֶּהֱנֶה מִן הַהֶקְדֵּשׁ, שֶׁמְּשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ. אַף אָנוּ נְשַׁלֵּם עַל "קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לה' רֵאשִׁית תְּבוּאָתוֹ" קֶרֶן וְחֹמֶשׁ, חֲמִשּׁוֹ שֶׁל קֶרֶן, וּמָאתַיִם הֵם חֲמִשּׁוֹ שֶׁל אֶלֶף:

פסוק יג

הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגַּנִּים. הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹמֵר לִכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל: "אַתְּ הַנִּפּוֹצָה בַּגּוֹלָה, רוֹעָה בְגַנִּים שֶׁל אֲחֵרִים וְיוֹשֶׁבֶת בְּבָתֵּי כְנֵסִיּוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת":

חֲבֵרִים מַקְשִׁיבִים לְקוֹלֵךְ. מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת חֲבֵרַיִךְ, בְּנֵי אֱלֹהִים דֶּגְמָתֵךְ, מַקְשִׁיבִים וּבָאִים לִשְׁמֹעַ קוֹלֵךְ בְּבָתֵּי כְנֵסִיּוֹת:

הַשְׁמִיעֵנִי. וְאַחַר כָּךְ יַקְדִּישׁוּ הֵם, שֶׁנֶּאֱמַר, "בָּרֵן יַחַד כּוֹכְבֵי בֹקֶר" אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל. וְאַחַר כָּךְ, "וַיָּרִיעוּ כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים":

פסוק יד

בְּרַח דּוֹדִי. מִן הַגּוֹלָה הַזֹּאת וּפְדֵנוּ מִבֵּינֵיהֶם:

וּדְמֵה לְךָ לִצְבִי. לְמַהֵר הַגְּאֻלָּה, וְהַשְׁרֵה שְׁכִינָתְךָ **עַל הָרֵי בְשָׂמִים**. הוּא הַר הַמּוֹרִיָּה וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁיִּבָּנֶה בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, אָמֵן: